

Danskundervisning for Socialt Udsatte Grønlandere

Naja Kleist Stork og Ole Thomsen

**STYRELSEN FOR SPECIALRÅDGIVNING
OG SOCIAL SERVICE**

SOCIALMINISTERIET

© Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service
Udsatteenheden 2007

Socialministeriet

Teksten kan frit citeres med tydelig kildeangivelse

Naja Kleist Stork og Ole Thomsen:
Danskundervisning for socialt udsatte grønlandere.

Projektrapport

1. udgave. Kun elektronisk version.

ISBN: 978-87-92031-41-9

CVR/SE: 27181007

Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service
Udsatteenheden
Åbenrå 5, 1. sal
1124 København K

Tlf. 33 17 09 00
Fax 33 17 09 01
kbh@vfcudsatte.dk

Læs mere på:
www.vfcudsatte.dk
www.spesoc.dk

Indhold

Forord	4
Indledning.....	6
Sprog og kultur	6
Baggrund/Historie	8
Grønlanderne og sproget	9
Den grønlandske skole	11
Grønlandere i Danmark	12
Projektets formål	15
Undervisningens tilrettelæggelse.....	15
Succeskriterier	16
Erfaringer med danskundervisning for socialt udsatte grønlandere	18
Survey	19
Delprojektet i Esbjerg	23
Pilotprojekt	24
Delprojektet i København.....	29
Placeringen af det københavnske projekt	36
Målgruppen i det københavnske projekt	37
Forløbet af de to delprojekter	39
De organisatoriske rammer.....	39
Underviserne og undervisningens indhold	43
Projektdeltagerne	46
Samarbejde med kommuner og sprogskoler	51
Opsamling og anbefalinger.....	55
Målet med undervisningstilbudet	55
Undervisningens rammer og organisering.....	55
Lærerne og undervisningens indhold	57
Projektdeltagerne	58
Lov 375.....	59
Samarbejde med kommuner, sprogskoler m.m.	63
En flerkulturel og tosproget projektkonsulent.....	64
Epilog	65
Litteraturliste	67
Bilag: Brugerevalueringsskema.....	70
Bilag: Lov 375	71

Forord

”Når vi snakker med danskerne eller læser på dansk, så lyver jeg over for mig selv med, at jeg forstår det hele, men jeg ved, at jeg lyver, jeg forstår ikke helheden [...] Jeg har også opdaget, at andre grønlandere gør det også på den måde. De lader som om, at de forstår det hele, men sandheden er, at den metode, den bruger vi, fordi vi skammer os over ikke at være så gode til dansk. Jeg har lagt mærke til, at når man er svag inden i, så siger man bare ja - jeg forstår det! Når man er stærk, så kan man spørge. Jeg er blevet stærkere med ordene”. (deltager i sprogprojektet).

I 2003 kom regeringens Hvidbog om socialt udsatte grønlandere i Danmark. Den pegede på, at denne gruppe grønlandere er ramt af de samme multisociale problemer som socialt udsatte danskere - typisk forskellige former for misbrug, social isolation, hjemløshed, arbejdsløshed samt psykiske og helbredsmæssige problemer. Men samtidig er de kulturelt fremmede i et omfang, det kan være vanskeligt at begribe.

Ifølge hvidbogen har mange socialt udsatte grønlandere behov for særlig støtte. En støtte de kun får i ringe omfang, bl.a. fordi de er danske statsborgere og dermed ikke har adgang til ydelser på linje med flygtninge og indvandrere. Grønlandere er en etnisk minoritet, og de socialt mest udsatte har behov for de samme tilbud som andre etniske minoriteter, herunder sprogundervisning og tolkebistand.

Som opfølgning på hvidbogen er der via satspuljeaftalerne iværksat en række initiativer på området. Indsatsen omfatter bl.a. danskundervisning og tolkebistand. Tidligere forsøg med danskundervisning af herboende socialt udsatte grønlandere er helt eller delvist strandet på, at det ikke har været muligt at motivere og fastholde denne gruppe i et undervisningsforløb.

Videns- og Formidlingscenter for Socialt Udsatte¹ har derfor, i perioden 2004 til 2006, gennemført et modelprojekt om danskundervisning for socialt udsatte grønlandere i København og Esbjerg. Formålet med projektet har været at udvikle og afprøve modeller i to forskellige områder i Danmark. Endvidere har formålet været at undersøge mulighederne for at anvende - samt den faktiske anvendelse af - lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl., lov 375 af 28. maj 2003, i forhold til projektets målgruppe. Loven er optrykt som bilag i denne rapport.

Projektet har lagt vægt på tre overordnede principper for undervisningen: forankring i hverdagslivet - indflydelse på eget liv - samt at indsatsen var målrettet en nuværende og fremtidig tilværelse i Danmark.

Modelprojektet blev gennemført som to forskelligartede delprojekter for at skaffe et bredt erfaringsgrundlag – ét delprojekt i Esbjerg, og ét i København. I Esbjerg blev danskundervisningen placeret i et større aktiverings- og værested for grønlandere, Oqqumut, hvor undervisningen blev varetaget af det lokale sprogcenter. I København blev delprojektet placeret i Naapiffik, et lille værested på Vesterbro som rummer en

¹ Videns- og Formidlingscenter for Socialt Udsatte blev nedlagt som selvejende institution pr. 1. januar 2007 og er nu en del af Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service

del af de dårligst stillede grønlandere. Her stod en dobbeltkulturel og tosproget lærer samt en flygtninge- indvandrerlærer for undervisningen.

Projektets resultater afrapporteres i herværende publikation.

Vi vil benytte lejligheden til at takke for at have fået mulighed for at arbejde med en udfordrende opgave samt for et godt samarbejde med projektets styregruppe og de to faglige følgegrupper, der har medvirket med ekspertise og inspiration til projektets målstyring og kvalitet.

Også tak til de to væresteder der har lagt hus til projektet, til de lærerkræfter der har lagt både pædagogiske og personlige ressourcer i opgaven, samt ikke mindst til de socialt udsatte grønlandere, der har deltaget som elever / brugere i projektet. En særlig tak til projektets eksterne konsulent, der med sine særlige kompetencer vedrørende grønlandske forhold, pædagogik, sprog og kultur, samt sit personlige engagement og store netværk, har været uundværlig for projektet.

I forbindelse med projektet har de socialt udsatte grønlandere været meget samarbejdsvillige. De er ikke vant til at blive adspurgt eller lyttet til og har vel, ret beset, været en overset gruppe i årevis. Dertil kommer, at grønlandere generelt er høflige og tilbageholdende, men hvis man spørger dem, har de faktisk en mening om deres egen situation, og de fleste har også ønsker og håb for fremtiden. Det er derfor umagen værd at gøre en særlig indsats for at sikre, at de udsatte grønlandere selv er med til at definere deres problemer og med til at udarbejde løsningsforslag, så man kan leve op til Hvidbogens overordnede mål om at *"sikre disse grupper en meningsfuld tilværelse, der afspejler og respekterer deres egne behov og ønsker"*.

Februar 2007. Ole Thomsen, projektleder.

Indledning

De fleste "almindelige mennesker" forestiller sig ind imellem, hvordan det er at miste sit sociale fodfæste og ryge ned gennem matchgrupperne pga. personlige, helbreds- mæssige, arbejdsmæssige eller sociale omstændigheder og dermed blive socialt udsat eller havne som socialt udstødt.

Nogen oplever det blot som en trussel om social deroute, men andre får faktisk en kortere eller længere tur i den sociale rutsjebane. For dem, der slipper med gysset, kan vi fortælle, at når det gælder socialt udsatte grønlandere i Danmark, så er den sociale udstødning langt voldsommere, fordi den finder sted i et samfund, som er meget fremmed for dem.

Organisationer og aktører på området skønner, at der bor mellem 700 og 900 socialt udsatte grønlandere her i Danmark. De er ramt af de samme multisociale problemer som socialt udsatte danskere, men er samtidig kulturelt fremmede - et problem som historisk set ikke er blevet taget særligt alvorligt. Ikke desto mindre er grønlandere såvel kulturelt, historisk, demografisk som geografisk meget langt fra danskerne. Det understreges af simple fakta som, at der bor ca. 1 % af det danske befolkningstal i Grønland på et areal, der er ca. 50 gange så stort som Danmarks; at Grønland indtil for ikke så forfærdelig mange år siden var et fangersamfund befolket af inuitter; og at det meste af Grønland er dækket af indlandsis.

Er problemet for socialt udsatte grønlandere i Danmark så primært, at de skal omstille sig fra grønlandsk til dansk "kultur"? Nej, "kulturen" nedfælder sig i den enkeltes personlige livshistorie. Et flertal har, inden de kom til Danmark, oplevet en barndom præget af problemer som alkoholmisbrug, incest, vold og selvmord. Til den personlige livshistorie hører også for manges vedkommende, at de kommer fra små isolerede lokalsamfund på Grønland, udsteder, hvilket har givet andre opvækstbetingelser end opvækst i en af de grønlandske byer. Disse forhold følger med og vanskeliggør deres situation, når de tager til Danmark med håb om at skabe et bedre liv.

Sprog og kultur

Sprog

Der flytter færre grønlandere til Danmark end tidligere. Til gengæld har de større problemer med det danske sprog, fordi de har lært mindre dansk derhjemme end tidligere generationer. Det grønlandske sprog blev prioriteret op i forbindelse med hjemmestyrets overtagelse af folkeskoleområdet i 1979 - på bekostning af bl.a. dansk, hvilket må ses som et modtræk til den 'danisering', som en overgang truede det grønlandske sprog.

Grønlandere er danske statsborgere, og betragtes som danske også i sproglig og kulturel henseende. Det betyder, at deres behov for tolkebistand og sprogundervisning ikke tilgodeses, og de forlanger ofte ikke selv tolk, selvom det er absolut påkrævet. Danske myndigheder går ud fra, at grønlandske borgere har kendskab til det danske

samfund, og man gør sig sjældent klart, at grønlandere i mange tilfælde ikke kender samfundets komplicerede sammenhænge, herunder geografi, institutioner og arbejdsdeling mellem offentlige myndigheder.

Kultur

Den grønlandske "folkekarakter" holdes ofte op mod "det typisk danske", og opfattes som en barriere for den mellemfolkelige forståelse. Grønlandere beskrives ofte som intuitive, afslappede, indfølelse og impulsive, hvor en tilsvarende beskrivelse af danskere handler om, at de er kølige, effektive, planlæggende og ansvarlige. Selvom der måske ikke er så meget hold i disse beskrivelser, så peger de på at der er forskel, og for grønlandere der flytter til Danmark, betyder det, at de i mange sammenhænge bliver behandlet på en "dansk" måde, som de ikke forstår og ikke kan håndtere.

Stereotyper kan både bruges til at stille krav, til at retfærdiggøre at der ikke stilles krav, til at stille krav om særbehandling, eller til at legitimere uhensigtsmæssig adfærd. Men uanset hvad de bruges til – og uanset om kulturel identitet er uforanderlig, eller noget, som vi konstant skaber - så spiller opfattelsen af 'os selv og de andre' en væsentlig rolle for prioritering og tilrettelæggelse af indsatsen og for de reelle muligheder for inklusion. Inklusion forstås i denne sammenhæng som duelighed i forhold til sprog, uddannelse, arbejde, økonomi og helbred samt kendskab og adgang til samfundets kulturelle og sociale institutioner. Samtidig må der også være en særlig opmærksomhed på de ekskluderende mekanismer og processer, der fører til eksklusion af oprindelige folkeslag (buskmænd, indianere, inuitter m.fl.) i både nationale og globale sammenhænge.

Baggrund/Historie

Grønland er et samfund, der har gennemgået en meget hurtig omstillingsproces². Landet har på meget kort tid udviklet sig fra et traditionelt og årtusindgammelt stamme- og fangersamfund til et moderne højteknologisk industrisamfund - og fra koloni til selvstændig nation. Grønland gennemgik på 20 år en udvikling, som det tog de øvrige nordiske lande flere hundrede år at gennemleve.

Befolkningen i det moderne Grønland kan inddeles i fire hovedgrupper:

- vestgrønlandere
- nordgrønlandere (polareskimoer)
- østgrønlandere og
- danskere.

Fastboende danskere opfattes normalt ikke som grønlandere, mens børn af blandede ægteskaber normalt ser sig selv som grønlandere, hvis de vokser op i Grønland. Vestgrønlanderne udgør ca. 80 % af den samlede befolkning; mindre end 6 % er østgrønlandere, og nordgrønlanderne i Avanersuaq Kommune (Thule) udgør ca. 1,5 % svarende til ca. 800 mennesker.

Før koloniseringen, der blev indledt i 1721, bestod Grønlands befolkning af en række regionale grupper, og de store geografiske afstande begrænsede kontakten mellem dem. Polareskimoerne havde angiveligt ingen kontakt med vestgrønlanderne i 1800-tallet, og den østgrønlandske befolkning blev tilsvarende isoleret, da folk i Sydøstgrønland flyttede til vestkysten i løbet af 1800-tallet.

Grønland var lukket og økonomisk selvhjulpet frem til 2. Verdenskrig, men med en meget beskeden levestandard. Under krigen blev landet forsynet fra USA, der etablerede en række baser, som alle på nær tre blev afviklet efter krigen. Efter krigen vedtog det grønlandske landsråd at åbne landet og at udvikle det til et moderne samfund. Dette skete i løbet af en kort årrække, og fra 1953, da Grønland forlod sin kolonistatus og blev en mere integreret del af det danske rige, gik udviklingen rigtigt hurtigt. I 1960'erne nedlagdes mange små udsteder som led i en befolkningskoncentration til større bysamfund. Sammen med en kraftig befolkningstilvækst bidrog det til mange menneskelige og sociale problemer.

Livet i et fangersamfund har altid været voldsomt, men det er ikke mindre barskt at leve i et samfund i en omstillingsproces, hvor oprindelige normer og værdier er kommet i skred – og hvor det, der før gav livet mening, mister sin betydning. En del grønlandere har levet et barskt liv på Grønland. Måske har de oplevet en barndom med alkohol, vold og selvmord i familien, og den historie bringer de med sig. De sociale problemstillinger, der følger med under en så hurtig omvæltning, må formodes

² Beskrivelsen bygger hovedsageligt på artikler i Den Store Danske Encyklopædi.

at være medvirkende årsag til, at Grønland har store sociale problemer med bl.a. misbrug, selvmord og incest³.

Det sociale system og den sociale service i Grønland er dog fortsat temmelig forskellig fra danske forhold. I Grønland har man fx ingen a-kasse og ingen lukkede fængsler, man har kun åbne anstalter. Der er ingen praktiserende læger, der findes kun sygehuse. Medicin og prævention er gratis, medicin bliver udleveret på sygehus efter en lægekonsultation. Man kan ikke regne med at komme til samme læge to gange i træk, sygehuse fungerer som danske skadestuer, man trækker et nummer og venter. Mindre udsteder har ikke sygehuse, men der kan være udstationeret en sygeplejerske. Hvis en sygdom ikke kan klares på udstedet, må man indlægges på sygehus i nærmeste større by. Tandlæge er gratis (der er dog så lange ventelister, at det kan se ud som om, man kun trækker tænder ud).

Grønlænderne og sproget

For at forstå de ofte mangelfulde dansksproglige forudsætninger, som grønlandske borgere har med sig til Danmark, kan det være nyttigt at se lidt nærmere på grønlandernes sprog, deres forhold til det danske sprog, og på den grønlandske skoles form og udvikling.

Det grønlandske sprog har i dag fuld officiel status, i modsætning til alle andre eskimoiske sprog, der hovedsagelig eller næsten udelukkende anvendes som talesprog og i lokale sammenhænge. Siden hjemmestyrets indførelse er officielle tekster normalt tosprogede; det samme er tilfældet i dele af nyhedsformidlingen.

Grønlandsk falder i tre hoveddialektområder:

- polareskimoisk i Thuleområdet
- vestgrønlandsk i det store område fra Upernavik i nord til udstederne ved Kap Farvel i syd, og endelig
- østgrønlandsk på østkysten.

Polareskimoisk har dels træk fælles med canadiske dialekter nordvest for Hudsonbugten - dialekten synes at være kommet til Grønland ved ret sene indvandring fra Canada - og dels ligheder med vestgrønlandsk.

Vestgrønlandsk kan opdeles i fire dialektområder: 1) Upernavik, 2) Uummannaq og Disko Bugt, 3) det midterste Vestgrønland, som omfatter bl.a. de større byer Sisimiut, Nuuk og Maniitsoq, og 4) det sydligste Vestgrønland.

Østgrønlandsk tales i Ammassalik-området og pga. tilflytning i dette århundrede også i Scoresbysund.

Grønlandsk er altså ikke bare grønlandsk. Østgrønlandsk har ændret sig lydligt mere i forhold til ældre eskimoisk end det øvrige grønlandsk. Også ordforrådsmæssigt er

³ Stork, Naja Kleist (2007) "Hvilke faktorer er medvirkende til at vold i grønlandske familier er særligt udbredt", opgave i pædagogisk sociologi på Danmarks Pædagogiske Universitet i København.

østgrønlandsk gået sine egne veje, hvilket sammen med det lydlige særpræg gør, at dialekten undertiden betragtes som et sprog for sig.

Grønlandernes forhold til det danske sprog afspejler den ambivalens, de fleste tidligere kolonisamfund har til deres kolonisatorer. Af en sprogpolitisk redegørelse iværksat af et landsstyremedlem i 2001, fremgår det tydeligt, at holdningen til det danske sprog hverken er entydig eller helt neutral:

”Grønlandsk er ubetinget hovedsproget i Grønland. Sådan står der i loven, sådan synes næsten alle, at det skal være og det er da også grønlandsk, der er førstesproget for langt de fleste mennesker i Grønland. Desuden har vi dansk, som iht. Hjemmestyrelsen ikke rigtigt er et nationalt sprog men samtidig heller ikke er et fremmedsprog blandt andre fremmedsprog. Dansk har en særlig, men uafklaret status. [...]

Men trods klarheden om det grønlandske sprogs status som hovedsprog, eksisterer der en række områder, hvor grønlandsk endnu ikke helt har den status, man kunne forvente af et hovedsprog. Det drejer sig om sagsområder uden lang tradition i Grønland såsom udenrigshandel, forskning, økonomi, teknik etc.”⁴

På det mere formelle niveau, siger Hjemmestyrelsen § 9:

”Det grønlandske sprog er hovedsproget. Der skal undervises grundigt i det danske sprog.

Stk. 2. Begge sprog kan anvendes i offentlige forhold.”

Af et juridisk responsum⁵ fremgår, at der ikke er meget hjælp til fortolkninger at hente i bemærkningerne til Hjemmestyrelsen § 9, ej heller i forarbejderne til loven. I erkendelse af at sproget er af afgørende betydning for bevarelsen og styrkelsen af den grønlandske befolknings identitet, udnævnes det grønlandske sprog blot som hovedsprog i Grønland. Det anføres samtidig, at dansk som rigssprog er bindeledet mellem de forskellige befolkningsgrupper i riget, og derfor for Grønland et middel til forbindelse med omverdenen. Derfor skal der undervises grundigt i det danske sprog, og såvel grønlandsk som dansk kan anvendes i offentlige forhold.

Kort sagt: De officielle sprog i Grønland er grønlandsk og dansk. Grønlandsk tales af langt størstedelen af den grønlandske befolkning. Ifølge Grønlands Statistiks undersøgelser (1994) anser lidt over 70 % af befolkningen sig selv for hovedsagelig grønlandsksproget, mens 13 % betragter sig som dobbeltsproget med dansk som sideordnet sprog; under 20 % af befolkningen har dansk som hovedsprog.

Et af hjemmestyrets mål har i årtier været at indføre grønlandsk som officielt sprog i hele den offentlige sektor. Det betyder, at arbejdskraften i den offentlige sektor skal kunne bestride job på grønlandsk. Målet er ikke nået, og arbejdssproget er stadig i høj

⁴ ”...men ordet”. Sprogpolitisk redegørelse (2001) Oqaatsinut politikissamik nassuiaasiornissamik suleqatigiit, s. 7

⁵ Aviåja Helms, Responsum (bilag til den sprogpolitiske redegørelse)

grad dansk.

Man kan så spørge, om unge grønlanderes sproglige kompetence i almindelighed og socialt sårbares i særdeleshed i både Danmark og i Grønland kan leve op til hjemmestyrets sprogpoltiske målsætning? (Bergthóra S. Kristjánsdóttir, s. 27) Det er der ikke meget, der tyder på. Hvidbogen om socialt udsatte grønlandere i Danmark, konstaterer, at: ”... en del af de udsatte grønlandere, hverken behersker grønlandsk eller dansk i et omfang, som gør det muligt for dem at klare sig i hverdagen”. Hvidbogen definerer disse grønlandere som ”dobbelthaltosprogede“, hvor begge sprog kun beherskes halvt. Det siger en del om udsatte grønlanderes beherskelse af modersmålet og deres tosproglige færdigheder.

Flere undersøgelser⁶ har sat spørgsmålstegn ved hjemmestyrets sprogpolitik. De ser perspektiver i at styrke både grønlandsk og dansk (samt fremmedsprog, især engelsk). De mener, man bør tage udgangspunkt i, at Grønland er et tosproget samfund, hvor flersproget kompetence er nødvendig for samfundets fremtidige vækst. Den banale, men komplicerede sandhed, er iflg. Kristjánsdóttir: ”... at der skal uddannelse til for at lære sprog - modersmål, andetsprog, fremmedsprog - kombineret med en vilje til flersprogede samfund”.

Den grønlandske skole

I Grønlands 17 kommuner er der 86 skoler spredt over en enorm kyststrækning. Nogle af de store skoler i byerne har elevtal på op mod 600, mens der også er små skoler med kun 2-4 elever i nogle af udstederne. Der foregår stadig hjemmeundervisning på fåreholdersteder i Sydgrønland og på enkelte fangstpladser på Østkysten. Landets samlet elevtal er ca. 10.500.

Grønlandsk har været kirkesprog siden koloniseringen fra 1720'erne, idet Hans Egede m.fl. lagde vægt på at oversætte dele af Bibelen til grønlandsk og at kunne prædike på grønlandsk. Det har haft gennemgribende betydning på en række områder ud over selve missionsvirksomheden, og har bl.a. medført, at man tidligt arbejdede på at analysere den komplicerede grønlandske grammatik og at optegne ordforrådet. I kolonitiden og indtil 1950 var skolen underlagt kirken. Dens traditioner var indtil da og i mange år efter præget af kirkens dominans. I 1950 blev lovfællesskabet med kirken ophævet, og dermed startede opbygningen af et selvstændigt skolevæsen.

Grønlandsk retskrivning udvikledes gradvis fra 1720'erne, indtil sprogforskeren Kleinschmidt i 1851 udgav en grammatik, som slog helt igennem. Retskrivningen forenede to krav - dels at skrive i overensstemmelse med sprogets lydssystem, dels at skrive ordformerne, så deres grammatiske og leksikalske oprindelse var synlig. Da sprogets udtale over århundreder ændrer sig, blev retskrivningen efterhånden vanskelig, hvilket medførte, at man i 1973 vedtog en lov om en ny, lydret, retskrivning for grønlandsk.

1950'ernes og 1960'ernes grønlandske folkeskole var en statsskole. Den hørte ind un-

⁶ Fx: Chemnitz, Laila (2001) og Lund, Naja A. og Nathanielsen, Naaja H. (2000)

der Ministeriet for Grønland og blev ledet af en skoledirektion. I sin organisation var den lig den danske folkeskole. Politiske ønsker om udvikling af et moderne samfund medførte, at der blev lagt stor vægt på at styrke det danske sprog i undervisningen. Dansk blev betragtet som en nødvendighed for en videreuddannelse. Samtidigt blev der med et voksende elevtal ansat flere og flere lærere fra Danmark, hvorved meget af undervisningen kom til at foregå på dansk.

Grønlandere er altså opvokset med dansk i større eller mindre grad. Der er mange af de grønlandske ord der kommer fra dansk, fx tal efter 10, måneder osv. I udvalgte ord, er der tilføjet bogstavet, "i" fx: kagi (kage), biilit (bil), telefoni (telefon), fjernsyni (fjernsyn) etc.

Fra 1959 begyndte et par større byskoler at undervise udelukkende på dansk i de første klasser, og modersmålsundervisning på grønlandsk startedes først fra 3. skoleår. I 1967 blev det fastslået, at grønlandsk skulle være obligatorisk fra 1. klasse, men dog stadig med mulighed for at udskyde modersmålsundervisningen til 3.klasse. Udviklingen var præget af en intensiv indsats for at bringe undervisningen op på niveau med den danske folkeskole, hvilke gav det danske sprog høj prioritet.

Fra 1961 til 1975, blev der hvert år sendt et antal elever fra de grønlandske skolars 5.-6.- klasser til Danmark. Her gik de i skole et år, mens de boede hos danske plejefamilier. Formålet var at forbedre deres danskkundskaber så meget, at de blev i stand til at klare den grønlandske realskole, hvis krav var identiske med den danske realskoles. Denne ordning blev kaldt for G60.

1970'ernes skole- og samfundsdebat blev udmøntet i ønsker om at bryde med den "fordanskning" af skolen, som havde præget det foregående årti, og ved Hjemmestyrets indførelse i 1979 blev der sat nye rammer for folkeskolen. Skolen skulle være en grønlandsk folkeskole, på grønlandske forudsætninger. Grønlandsk blev hovedsproget og skulle være dominerende i alle sammenhænge. Faget dansk blev nedprioriteret til at være fremmedsprog, og i 1980'ernes grønlandske folkeskole blev dansk betydeligt neddæmpet.

I landstingsforordning nr.10 af 25. oktober 1990 blev det fastslået, at skolernes undervisningssprog er grønlandsk. Det tilføjes dog, at dansk tillige kan være undervisningssprog.

Grønlandere i Danmark

Mange grønlandere mangler ved ankomsten til Danmark de sproglige, uddannelsesmæssige og sociale forudsætninger, som er nødvendige for at klare sig i det danske samfund. Som nævnt er der en del af de socialt udsatte grønlandere, der hverken behersker grønlandsk eller dansk i et sådant omfang, at det er muligt for dem at klare sig. En af grundene til vanskelighederne er, at grønlandere har andre forudsætninger end andre indvandrere, bl.a. fordi de ofte har et stort passivt dansk ordforråd. Grønlanderne vil derfor på visse områder som udgangspunkt være længere fremme end andre etniske grupper. På andre områder vil grønlandere til gengæld være længere tilbage, hvilket ofte gør sig gældende, hvad angår viden om samfundsforhold. Her har

mange andre etniske grupper fået en introduktion til det danske samfund om, hvordan samfundet er opbygget og fungerer⁷.

Det danske sprog har givet mange af brugerne en følelse af manglende selvværd. Afmagten i forhold til det danske sprog opleves af målgruppen både i deres voksenliv og i barndommen, da der igennem historien har været en klar linie mellem at kunne dansk og at kunne gennemføre uddannelse. Det er stadig sådan i Grønland, at det er de tosprogede, der klarer sig bedst i samfundet.

Det grønlandske sprog er meget langt fra det danske, og det er en erfaring fra projektet, at brugernes alder hænger sammen med deres sprogfærdigheder, fordi danskundervisningen i Grønland har ændret sig drastisk igennem årene.

Undersøgelsen ”Grønlændere i Danmark”⁸ har bl.a. undersøgt, om der til grønlændernes formelle danske statsborgerskab svarer et faktisk medborgerskab i det danske samfund. Undersøgelsen omfatter ca. 9 % af de voksne grønlændere, der er født i Grønland, men lever i Danmark. Der bor 12.548 grønlændere i Danmark pr. 1. januar 2003⁹, hvoraf mange har en form for dobbelt identitet. De fleste befinder sig godt, men nogle føler sig diskrimineret. Den typiske herboende grønlænder findes ikke. Den største trussel mod grønlændernes fulde medborgerskab er måske, at den danske befolkning ikke opfatter dem som fuldgyldige medlemmer af det danske samfund.

I de senere år er det sociale arbejde med udsatte grønlændere blevet opprioriteret. Om det er fordi der skal gøres noget for ”den oversete minoritet”, om det er fordi Danmarks renommé står på spil når den sociale indsats over for vores eget etniske mindretal halter bagefter andre tidligere kolonimagter, eller om det er fordi problemet først på det seneste er blevet synligt for beslutningstagerne – er for så vidt ligegyldigt. Det er godt og tiltrængt, at det sker.

Regeringens Hvidbog om socialt udsatte grønlændere i Danmark blev til på baggrund af en evaluering af Kofoeds Skoles grønlænderarbejde, som Socialministeriet fik foretaget i 2002¹⁰. Rapporten pegede på en række indsatsområder, som kunne forbedres, og den indeholdt nogle mere generelle anbefalinger i forhold til indsatsen.

Som opfølgning på hvidbogen blev der i satspuljeaftalen for 2004 afsat 5 mio. kr. pr. år i perioden 2004-2007 til at iværksætte initiativer for socialt udsatte grønlændere i Danmark. Indsatsen omfatter information og supervision til personale der arbejder med målgruppen, udslusningsmuligheder, konsulentbistand, danskundervisning, tolkebistand og boligspørgsmål. Styrelsen for Social Service har ansvaret for udmønt-

⁷ Der er dog heller ikke enighed om værdien og tilstrækkeligheden af den introduktion man giver indvandrere til det danske samfund Side: 13

⁸ Togeby, Lise (2002) ”Grønlændere i Danmark – en overset minoritet”, Århus Universitetsforlag.

⁹ Odense Kommunes Kultur- og Socialforvaltning og Det Grønlandske Hus i Odense (2005) ”Grønlænderes sociale vilkår på Fyn”.

¹⁰ Oxford Research og Konsulentkompagniet (2002) ”Evaluering af Kofoeds Skoles grønlænderarbejde”

ning og iværksættelse af aktiviteter, ligesom der er nedsat en følgegruppe blandt centrale aktører på området. 19 projekter har fået støtte, fordelt på København, Århus, Ålborg og Esbjerg kommuner, de 4 grønlandske huse, Kofoeds Skole og Christiania.

Udover herværende modelprojekt om danskundervisning for socialt udsatte grønlandere arbejder Socialt Udviklingscenter SUS med udvikling af Information og vidensdeling gennem netværksgrupper, temadage og oprettelse af hjemmeside.¹¹ Center for Kulturanalyse på Københavns Universitet arbejder med udvikling af særlige boformer, og den samlede indsats evalueres af Rambøll Management.

Satspuljeaftalen for 2006 fortsatte indsatsen for socialt udsatte grønlandere i Danmark. Der blev afsat 20,7 mio. kr. til bl.a.: afdækning af behovet for målrettede, geografisk spredte misbrugstilbud, etablering af et døgnværested i København, støtte til De Grønlandske Huses arbejde blandt grønlandere i Danmark, samt støtte til Foreningen Grønlandske Børn. Disse initiativer er der igen fulgt op på i ”Aftale om udmøntning af satspuljen 2007 på det sociale område”.

¹¹ www.udsattegroenlaendere.dk

Projektets formål

Projektets mål er at udvikle og afprøve modelprojekter i danskundervisning af socialt udsatte grønlændere i Danmark i to forskellige områder i landet¹².

Formålet er endvidere at se på processerne i arbejdet med at etablere en mulighed for et danskundervisningsprogram for socialt udsatte grønlændere på landsplan. Formålet er derfor tillige at undersøge, hvordan man indenfor det etablerede system, dvs. kommuner, sprogcentre og væresteder, kan skabe et undervisningsrum for socialt udsatte grønlændere.

Målgruppen er ikke kun den del af de grønlandske medborgere, der er synlige i gadebilledet i forbindelse med fx misbrug og hjemløshed, men også den del der lever i social isolation.

Undervisningens tilrettelæggelse

Den danskundervisning, projektet tilbyder de socialt udsatte grønlændere, bygger på nogle overordnede principper, der skal motivere og fastholde deltagerne i et undervisningsforløb:

- *Forankring i hverdagslivet.* Herunder at undervisningen finder sted i nærmiljøet, at de fysiske lokaliteter skaber mulighed for, at undervisningen kan indgå i en større helhed sammen med andre aktiviteter, og i et miljø hvor der er mulighed for at udvikle fællesskab og samvær.

- *Indflydelse på eget liv.* Herunder inddragelse i tilbudets indhold og form, frivillighed i deltagelse, individuel afklaring af formålet med deltagelse og formulering af ønsker for den fremtidige retning for kompetenceudvikling.

- *Et fremadrettet perspektiv i forløbet.* Der tages afsæt i grønlandsk kultur for at styrke en grønlandsk identitet, men samtidig målrettes aktiviteterne mod en nuværende og fremtidig tilværelse i Danmark - med de krav det stiller med hensyn til dansksproglige kompetencer og viden om det danske samfund.

Både projektdelen i Esbjerg og i København etableres og udvikles i den ramme, som de lokale vilkår og muligheder udgør. De to projektdele forventes at udvikle sig forskelligt, hvilket netop er en af begrundelserne for at gennemføre projektet i to meget forskellige lokaliteter.

Til projektet knyttes sproglærere med forskellig faglig baggrund og med forskellige sproglige og kulturelle forudsætninger. Projektet placeres i et dansksproget miljø, hvor sproget kan praktiseres i funktionelle sammenhænge.

¹² Projektbeskrivelsen er angivet i nutid, da udgangspunktet er den oprindelige beskrivelse.

Det klarlægges, i hvilket omfang det er muligt at anvende det tilbud om danskundervisning, der ligger i lov 375 af 28. maj 2003. Loven fastslår, at grønlandere med mangelfuldt dansk kan deltage i sprogundervisning på lige fod med udlændinge. Det skal efterprøves, om loven er rummelig nok til at skabe et tilbud til personer, der i perioder kan have svært ved at strukturere deres tid og hverdag. Endvidere vil det være en fordel for projektet og dets implementering, hvis der kan opnås medfinansiering af undervisningsdelen.

Der iværksættes et pilotprojekt tilknyttet aktivitetsstedet Oqqumut i Esbjerg, der foruden aktivering omfatter et værested, tilbud om misbrugsbehandling og en kobling til frivillighedsarbejdet. Erfaringerne herfra opsamles inden udgangen af 2004 og anvendes i forbindelse med den egentlige projektstart.

Der etableres kontakt til grønlandere i Oqqumut med henblik på at motivere til deltagelse i danskundervisningsprojektet, men også grønlandere, der ikke kommer i værestedet, vil kunne deltage. Undervisningens form og indhold afklares i samarbejde med potentielle deltagere, samarbejdsparter fra Esbjerg kommune og den lokale sprogskole. Desuden undersøges mulighederne for at inddrage frivillige støttepersoner.

I København tages kontakt til grønlandske kredse. Der udvælges en lokalitet, som opfylder kravene om beliggenhed i et nærmiljø og med muligheder for at skabe fællesskab og samvær i forbindelse med undervisningen. Potentielle deltagere udredes og motiveres, og relevante samarbejdsparter identificeres og kontaktes. Der udvikles en model for undervisningen i samarbejde med disse og de potentielle deltagere.

Succeskriterier

I forhold til projektets overordnede formål er succeskriterierne:

- At udlede, samle og formidle den viden som genereres i sin helhed i de to delprojekter.
- At beskrive og sandsynliggøre, hvilken betydning danskundervisning for herboende socialt udsatte grønlandere har, set i relation til den generelle sociale indsats i forhold til målgruppen.
- At undersøge, hvad der er virksomme elementer i forhold til at rekruttere og fastholde målgruppen i et undervisningsforløb.
- At beskrive, hvilken betydning undervisningens form og lærerkræfternes kompetencer har for målgruppens indlæring og fastholdelse.
- At diskutere, hvor og i hvilken kontekst undervisningsprojekter af denne karakter er placeret bedst muligt.
- At redegøre for, hvordan det er muligt og hensigtsmæssigt at implementere projektets resultater.

Succeskriterierne tager udgangspunkt i de vanskeligheder, der karakteriserer målgruppen. Det kan blandt andet dreje sig om manglende kontinuitet og stabilitet i hverdagen og om vanskeligheder med at strukturere tid. Hertil kommer for nogle isolation, et lavt selvværd og dårlige erfaringer med skolesituationen og med kontakten til det danske samfund og dets institutioner generelt.

Projektbeskrivelsen understreger betydningen af, at deltagerne træffer en selvstændig beslutning om deltagelse i undervisningen og har deres egne mål for deltagelsen. Et af succeskriterierne er derfor aktiv deltagelse på en række punkter

- At deltagerne har et ønske om at lære mere dansk og udtrykker et sådant ønske.
- At deltagerne ser et mål med undervisningen, også selv om de ikke formulerer det.
- At deltagerne bidrager til undervisningens udformning og i undervisningssituationen.
- At deltagerne øger deres dansksprogede kontakt til andre.
- At deltagerne praktiserer brug af dansk også gerne udenfor den egentlige undervisningssituation.
- At sproget bidrager til at bringe deltagerne ud af isolation.
- At deltagerne på forskellig måde giver udtryk for glæde ved og udbytte af undervisningen.

Manglende kontinuitet og stabilitet er som nævnt karakteristisk for målgruppen. Stabilit fremmøde er derfor ikke et realistisk mål for projektet, men en vis kontinuitet i fremmødet vil i sig selv være en succes netop i denne gruppe:

- At deltagerne i et vist omfang møder op til undervisningen.
- At det lykkes at fastholde en del af deltagerne over tid.
- At deltagerne efter eventuelt frafald eller fravær vender tilbage til undervisningen.
- At andre end de oprindelige deltagere på holdene får lyst til at deltage.

Det er vanskeligt at opstille eksakte mål for den sproglige udvikling. Deltagerne på et hold vil nødvendigvis have forskelligt dansksprogligt udgangspunkt og vil som følge heraf også nå forskellige niveauer i deres tilegnelse af dansk. I tilbuddet om danskuddannelse for voksne udlændinge (lov 375) er sprogtilægnelsen inddelt i moduler. I modeludviklingsfasen vil det blive undersøgt, om dele af dette koncept kan finde anvendelse, eller om der kan udvikles andre parametre for den sproglige udvikling.

Der nedsættes en styregruppe og to faglige følgegrupper. Styregruppen består af Styrelsen for Social Service og VFC Socialt Udsatte. Følgegrupperne tilknyttes delprojektet i henholdsvis Esbjerg og København. I følgegrupperne deltager relevante lokale aktører på området, herunder kommunale repræsentanter. Styrelsen for Social Service deltager ad hoc.

Erfaringer med danskundervisning for socialt udsatte grønlandere

Behovet for at tilbyde danskundervisning til målgruppen, kan bl.a. illustreres af konkrete erfaringer fra arbejdet med at integrere grønlandere i danske tilbud. Kofoeds Skole i Århus har fx udviklet et kursus for arbejdsløse grønlandere, hvori indgik undervisning i dansk og samfundsforhold. Kurset blev kaldt ”Ikinngut”¹³.

Kursets fokuserede på forhold, der forekommer fremmede for grønlandere, der flytter til Danmark:

”Når man fx ser TV-avis og hører Reimer Bo sige: Høsten er i hus - gylleudbrud i en å eller kogalskab er brudt ud ved en gård i Vendsyssel. Så bliver mange af vores målgruppe allerede tabt og opgiver at følge med, da de ikke har begreberne eller sproget til det.”

”Man har huller, når man ikke er opvokset i Danmark og ikke har haft en jordisk chance for at få det ind gennem modermælken. Det kan være om dansk landbrug, bl.a. om de forskellige kornsorter – demokrati, om de danske partier - naturen, om træerne - det danske tidsbegreb osv. Sådan noget som er vigtigt, hvis man vil følge med i hvad der tales om i Danmark og vigtige at have på plads, hvis man vil integreres i Danmark.”¹⁴

Tidligere forsøg med danskundervisning af herboende socialt udsatte grønlandere er helt eller delvist strandet på, at det ikke har været muligt at motivere og fastholde eleverne i et undervisningsforløb. Socialt udsatte grønlandere klarer sig dårligt og har brug for ekstra hjælp i form af sprog- og læsetræning direkte rettet mod hverdagens funktioner i hjem og arbejde.

I henhold til lov 375 af 28. maj 2003¹⁵, § 2. tilbyder kommunalbestyrelsen voksne udlændinge, der bor og er folkeregistreret i kommunen, danskuddannelse. Jf. stk. 4. sidestilles herboende grønlandere over 18 år, som af særlige grunde ikke behersker det danske sprog i et sådant omfang, at de kan fungere i det danske samfund, med udlændinge.

Kommunernes fortolkning af hvad dette betyder, er forskellig, og erfaringer viser, at det kan være vanskeligt for socialt udsatte grønlandere at få udbytte af de eksisterende tilbud om danskundervisning.

Iflg. lovens § 3 stk. 7. tilrettelægges uddannelserne ”fleksibelt med hensyn til tid, sted og indhold for at fremme samspillet med kursistens beskæftigelse, aktivering eller

¹³ Ikinngut betyder ven på grønlandsk.

¹⁴ Engberg, Nuka Lynge, Opsøgende konsulent i Århus Kommune, udateret notat.

¹⁵ Samt Bekendtgørelse af lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl., jf. lov nr. 375 af 28. maj 2003 med de ændringer, der følger af § 4 i lov nr. 1380 af 20. december 2004 og § 1 i lov nr. 402 af 1. juni 2005. Den bekendtgjorte lovtæst indeholder ikke de ændringer, der følger af § 13 i lov nr. 523 af 24. juni 2005, da loven endnu ikke er trådt i kraft.

uddannelse". Der er med andre ord indbygget en fleksibilitet, både med hensyn til hvor undervisningen kan foregå og med hensyn til holdstørrelse.

I nedenstående tabel er opgjort omfanget af grønlændere i den erhvervsaktive alder der modtager danskundervisning i henhold til arbejdsmarkedspolitiske uddannelsesforanstaltninger sammenlignet med den øvrige befolkning.

Kønsfordelingen blandt de 16-66-årige grønlændere, der modtager tilbud via alle former for arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger, er ca. 67 % kvinder og 33 % mænd.

16-66-årige grønlændere og den øvrige befolkning i arbejdsmarkedspolitiske uddannelsesforanstaltninger i Danmark i 2003¹⁶				
	Grønlændere		Danskere	
	Antal	%	Antal	%
Orlov til uddannelse fra beskæftigelse	0	0	3	0
Uddannelse med voksenuddannelsesstøtte	0	0	119	0
Ordinær uddannelse med uddannelsesgodtgørelse	73	8,6	17.020	5,7
Særlig uddannelsesforløb, dagpengeberettigede.	5	0,6	1.241	0,4
Særlig uddannelsesforløb, kontanthjælpsberettigede.	35	4,2	3.840	1,3
Voksen- og efteruddannelse	0	0	69	0
Kursus i samfundsforståelse	0	0	208	0,1
Danskundervisning	3	0,4	3.479	1,2
Særskilt tilrettelagt danskundervisning	0	0	213	0,1

Som det fremgår af tabellen, er det numerisk meget få grønlændere, der benytter sig af disse tilbud, selvom det procentuelt er endnu færre danskere. Man må antage at det maksimalt er de 4,2 % kontanthjælpsberettigede og måske de 0,4 % der deltager i danskundervisning, der tilhører gruppen af socialt udsatte, hvilket er en meget lille andel af de 700-900 socialt udsatte grønlændere, som man regner med bor i Danmark.

Survey

Som baggrund for at placere, tilrettelægge og bemane modelprojektet, foretog VFC Socialt Udsatte i 2004 en survey og erfaringsopsamling over sprogprojekter for socialt udsatte grønlændere. Ud fra en vurdering af, hvilke tilbud der har størst erfaring, blev De Grønlandske Huse samt Kofoed Skole i København, Århus og Ålborg kontaktet og interviewet.

De interviewede blev også spurgt, om de kendte til andre aktører med erfaringer på området, hvilket resulterede i, at der blev foretaget interview med danskundervisere ved Afdeling for retspsykiatri, R3 på Risskov v. Århus, samt med Odense Kommunes Skoleforvaltning.

¹⁶ Danmarks Statistik har for Det Grønlandske Hus i Odense foretaget et udtræk af tabel AB711 og AB713 i Danmarks Statistiks Statistikbank, der gengiver alle 16-66-åriges deltagelse i arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger i Danmark i år 2003 omregnet til helårspersoner. Ovenstående er et uddrag af denne tabel.

Efterfølgende blev 74 sprogcentre kontaktet pr. brev/mail. Af de 38 sprogcentre, der meldte tilbage, havde 2 undervisere erfaring fra danskundervisning med grønlandere. Den ene blev interviewet.

Sammenfatningen er sat op som en række udsagn og opdelt i følgende temaer: undervisningsform, undervisningsmateriale, holdsammensætning, undervisere, deltagelse, sprogcentre, ressourcer, annoncering, undervisning og aktiviteter.

Udsagnene er meget forskellige, og de gengives her som en opremsning uden yderligere analyse. De fremstår til tider modsatrettede, hvilket giver en god fornemmelse af feltets kompleksitet, og de udfordringer projektet står over for. Udsagnene giver anledning til mange overvejelser om undervisningens form og indhold, og anvendes yderligere som kvalificering af de resultaterne modelprojektet når frem til.

■ Undervisningsform:

- Faglige fremskridt forudsætter et undervisningsforløb på minimum et år, og små hold.
- Undervisningen fungerer bedst når den tager udgangspunkt i de grønlandske elevers hverdag og behov, fx breve fra myndigheder eller læsning af tilbudsaviser. Hvis undervisningen bliver for teoretisk (fx ren grammatik), er der tendens til frafald blandt deltagerne.
- Godt med en struktureret undervisningsform, hvor der undervises i tale og skrift på dansk og grønlandsk, samt gennemgang af den nye grønlandske retskrivning. Der bør veksles mellem skolemæssig undervisning og mere samfundsfaglig undervisning, fx i form af ekskursioner.
- Gode erfaringer med mundtlige og skriftlige prøver, der tager udgangspunkt i elevernes niveau (ofte det niveau de var på, da de forlod folkeskolen). At eleverne i begyndelsen skriver egne forventninger ned, samt at videoptage elevers historier, som kan fremvises til hele holdet.
- Undervisningens faglighed må ikke drukne i et fokus på sociale problemer. I praksis betyder det, at underviseren godt kan hjælpe med at læse breve fra kommunen, men sagsbehandlingen overlades til en professionel sagsbehandler.
- Et sprogtilbud må tage højde for de kognitive forstyrrelser, som fx hash-misbrug fremkalder.
- Det anbefales, at underviseren lægger ud med noget som interesserer deltagerne, fx Grønland. Senere kan underviseren tage udgangspunkt i deltagerens egne ønsker.
- Der er gode erfaringer med ekskursioner, oplægsholdere og temadage med praktiske aktiviteter.
- Undervisning i form af praktiske aktiviteter eller som led i et aktiveringsprojekt/praktikophold kan inddrage de elever, der har svært ved at sidde stille.

■ Undervisningsmateriale:

- Anvend materiale om Grønland: fx farverige naturbilleder, som kan inspirere til en debat om naturbeskyttelse. Inviter gæsteundervisere, der har boet på Grønland, og som viser billeder derfra.
- Filmen ”Sprog er min tanke” præsenterer grønlandsk og dansk sprog, grønlandske myter og tankegang, samt hvorfor det er nødvendigt at lære dansk.
- Læs en barndomshistorie, få deltagerne til at fortælle en barndomshistorie og skrive et referat af den læste historie og deres egen historie - med ordforklaringer. Alle har haft en barndom og kan forholde sig til temaet.

■ Undervisningssted:

- Gode erfaringer med at underviseren kommer dér, hvor grønlanderne allerede befinder sig (fx værested).
- Så længe deltagerne er motiverede, er fjern beliggenhed ingen hindring.

■ Holdsammensætning:

- Det kan være problematisk at sammensætte forskellige ”subkulturer” af grønlandere på det samme hold, da grupperne ikke har samme respekt for skolens regler.
- Det er ikke noget problem, at forskellige grupper af grønlandere deltager på samme hold.

■ Undervisere:

- Underviseren skal være indstillet på differentieret undervisning, der tager udgangspunkt i den enkeltes evner, behov og ønsker.
- Eleverne må have tillid til og respekt for underviseren. Underviseren skal ikke være en autoritativ traditionel skolelærer, men skal møde eleverne på lige fod (fx over en kop kaffe).
- Grønlanderne åbner ikke op pga. lavt selvværd og manglende tiltro til egne sprogkundskaber, før de har tillid og føler sig trygge ved underviseren og holdkammeraterne.
- Underviseren skal være tilknyttet projektet over længere tid.
- Det er en fordel, når der kun tales dansk, fordi eleverne tvinges til at øve deres danskkundskaber.

- En tosproget underviser forstår grønlandernes problemer med dansk. Den svære oversættelse skyldes bl.a., at grønlandsk er et følelsesbetonet sprog, hvor ikke alle ord kan oversættes direkte.¹⁷

■ Deltagelse:

- Deltagelsen kan variere efter årstid (fx falde om sommeren), ved deltagelse i andre aktiviteter, samt hvis deltagerne har en god eller dårlig periode.
- Til tider kan deltagerne ikke fortsætte undervisningen pga. tidsbegrænsede henvisningsperioder.

■ Sprogcentre:

- Der er generelt dårlige erfaringer med at undervise socialt udsatte grønlandere i dansk på de almindelige sprogcentre.
- Socialt udsatte grønlanderne har et ustabil fremmøde. De er ikke vant til at sidde stille på skolebænken, og mange har kun lidt skolegang bag sig.
- Grønlanderne er mere tilbageholdende end andre etniske grupper, de trækker sig tilbage ved sammenstød.
- Grønlandere bliver placeret på et for højt niveau, fordi de kan danske ord og vendinger, men de overhales af andre etniske grupper, fordi de ofte ikke forstår meningen bag mange danske ord.
- Socialt udsatte grønlandere har behov for en fleksibel undervisningsstruktur med differentierede undervisningsformer og en ikke-bindende mødedeltagelse, hvilket ikke passer ind i sprogskolernes krav til holdstørrelse og faglige krav til undervisningen.

■ Ressourcer:

- De fleste undervisere finansieres af kommunens sprogcentre. Da sproglærere er dyre, kan projekterne ikke tillade sig at være kræsne med valg af undervisere (fx i forhold til underviserens grønlandske sprogkundskaber).
- Kofoeds Skole finansierer nogen danskundervisning af driftsmidler.

■ Annoncering:

- Gode erfaringer med mund-mund metoden, samt med at underviser og elever udlever materiale om tilbudet til interesserede.
- Undervisningstemaer annonceres fra gang til gang på en opslagstavle. Temaet kan fx være 'misbrug'.

¹⁷ To projekter har undervisere som taler dansk og grønlandsk. I de øvrige projekter foregår sprogundervisningen på dansk.

Delprojektet i Esbjerg

Som projektets rekvirent havde Styrelsen for Social Service peget på København som obligatorisk geografisk område. Som anden lokalitet valgtes Esbjerg, der dels er demografisk meget forskellig fra hovedstadsområdet og dels har en forholdsvis stor population af grønlandere (ca.300), hvoraf 60-70 skønnes at være i gruppen af socialt udsatte.

Valget af Aktivitetsstedet Oqqumut¹⁸ som vært for projektet var oplagt, da stedet både omfatter aktivering, et værested, tilbud om misbrugsbehandling, og en kobling til frivillighedsarbejdet. Oqqumut er Kofoeds Skoles tilbud til grønlandere i Esbjerg, og drives i samarbejde med Esbjerg Kommune og Det grønlandske hus i Odense.

At koble modelprojektet om danskundervisning til et eksisterende tilbud giver god udnyttelse af ressourcerne, de økonomiske såvel som de erfaringsmæssige, og er med til at skabe en helhedsorienteret indsats for gruppen. Både Esbjerg Kommune og deres samarbejdsparter gav tilsagn til og udtrykte velvilje over for et samarbejde. Endvidere pegede Oqqumut på, at nogle af brugerne havde et udtalt ønske om at deltage i danskundervisning.

Oqqumut er opstået som et resultat af, at der i efteråret 2001 blev etableret et samarbejde mellem Kofoeds Skole, Det grønlandske Hus i Odense og Arbejdsmarkedsafdelingen i Esbjerg Kommune om aktivering af grønlandske kontanthjælpsmodtagere. De havde hidtil været svære at nå i kommunens aktiveringsprojekter, hvorfor man med det nye projekt ønskede at metodeudvikle indsatsen.

Samarbejdet resulterede i, at der blev etableret et midlertidigt socialt værested, hvor 15-17 grønlandere begyndte at komme stabilt. Projektlederen tilskriver det stabile fremmøde, at der blev taget afsæt i den grønlandske kultur i tilrettelæggelsen af aktiviteter. Det afsæt blev af brugerne oplevet som en anerkendelse af og respekt for deres kulturelle baggrund, og det motiverede dem til at deltage – selvom der var tale om et dansk tilbud, hvor de også kom i berøring med det danske samfund.

Esbjerg Kommune fik midler fra Socialministeriets Storbypulje i perioden 2003 til 2005 til at konsolidere Oqqumut, som udover social aktivering skulle omfatte etablering af et mere permanent værested, tilbud om misbrugsbehandling, og en kobling til frivillighedsarbejdet. Kommunen har efterfølgende overtaget tilbudet som et værested efter § 88.

Oqqumut har til huse i lokaler, som stilles til rådighed af Esbjerg Kommune. Kommunen visiterer og finansierer grønlandske klienter, der kommer i aktivering i Oqqumut. Aktiviteterne omfatter blandt andet musik, mindre håndværksaktiviteter, tegning, maling, perle- og skindsyning, litteraturlæsning, skrivning, massage og ture.

¹⁸ Oqqumut betyder medvind eller læ på grønlandsk.

Der udføres desuden opsøgende og socialt arbejde fra Oqqumut. Et vigtigt element er, at stedet giver mulighed for socialt samvær. Derudover tilbydes støttende samtaler.

Målgruppen i Oqqumut er ”grønlandske danske statsborgere, som er socialt udsatte og bosiddende i Esbjerg”. Stedet har kontakt til ca. 50 af de anslåede 60-70 mest belastede grønlandere i Esbjerg. Hovedparten af brugerne magter ikke at deltage i kommunens almindelige arbejdsmarkedstilbud pga. deres sociale isolation. Mange har forskellige former for misbrug, psykiske og helbredsmæssige problemer og perioder med hjemløshed. En del magter ikke at forholde sig til helt basale forhold såsom at få mad og klare egen hygiejne. Det er gennemgående, at de ikke har arbejdsmarkedserfaring. Indtil der indførtes krav om aktivering, var hovedparten af brugerne ikke prioriteret i det sociale system.

I Oqqumut er der ansat en projektleder, en socialrådgiver og to projektmedarbejdere, hvoraf den ene er dansktalende grønlander.

For at øge berøringsfladen til det danske samfund var det planen at inddrage frivillighedsniveauet. Esbjerg Kommune havde allerede et samarbejde med Vindrosen, De Frivilliges Hus i Esbjerg. Derudover var det under overvejelse at trække på ressourcerne og integrerede grønlandere, og danskere der selv har haft et arbejdsliv i Grønland. Som et integreret led i undervisning kunne der indgå udadrettede funktioner, herunder besøg på virksomheder og institutioner. Det kunne tjene såvel til sprogræning, som til at øge de udsatte grønlanderes viden om danske samfundsforhold.

På baggrund af projektets indledende research, blev der nedsat en Faglig Følgegruppe med den opgave at inspirere projektet med sin ekspertise. Dels hvad angår det konkrete kendskab til brugerne, dels hvad angår det konkrete indhold i undervisningen, og dels hvad angår mulighederne for at nå frem til generelle undervisningsmodeller.

Følgegruppen kom til at bestå af relevante lokale aktører på området, repræsenteret ved:

- Britta Gjelstrup, projektleder Oqqumut, Esbjerg Kommune
- Diana Mose Olesen, leder, Vindrosen
- Dorthe Christensen, pædagogisk konsulent, Esbjerg Kommune
- Else Lange, uddannelseschef og sproglærer, Sprogcenter Vest
- Gitte Tilia, konsulent, VFC Socialt Udsatte
- Jette Hoffgård, projektkoordinator, Sprogcenter Vest
- Naja Stork, projektkonsulent, VFC Socialt Udsatte

Pilotprojekt

I sidste kvartal 2004 blev der afviklet et pilotprojekt i Oqqumut. Pilotprojektet blev afviklet med det formål at etablere kontakt med brugerne og afdække deres motivation for at deltage i et danskundervisningsprojekt. Endvidere blev der samlet og formidlet viden samt indkredset virksomme elementer i forhold til at rekruttere og fastholde målgruppen i et undervisningsforløb. I pilotprojektet var der et tæt samarbejde mellem medarbejdere fra Oqqumut, sproglærer, brugere og projektkonsulent med henblik på at opnå det bedste udgangspunkt for det efterfølgende modelprojekt. Pilot-

projektet var åbent for deltagelse med det formål at gøre det gennemsigtigt, hvad der foregik, og det var brugerne, der definerede projektet så langt som muligt.

Samlet vurderes det, at pilotprojektet har vist muligheder for at gennemføre et tilbud, der virker for denne målgruppe. Fremmødet har været stort og motivationen høj. De justeringer, der er foretaget undervejs, har været afgørende for tilfredsheden. Af hensyn til det videre forløb og for at nyttiggøre de allerede indhøstede erfaringer er der foretaget en evaluering blandt pilotprojektets brugere, sproglæreren og værestedets personale. Denne evaluering understøtter vurderingen.

De vigtigste erfaringer fra pilotprojektet sammenfattes herefter:

Motivation og deltagelse

Motivationen har været høj og fremmødet overraskende stabilt. Det forarbejde, der er gjort på stedet, synes at have været afgørende for den gode dialog og den høje grad af motivation og interesse fra grønlændernes side. Deltagerne har været temmelig bevidste om deres egne behov for at lære dansk, og har givet udtryk for hvorfor de hver især har brug for mere dansk i deres hverdag. Undervejs i forløbet har deltagerne forholdt sig til undervisningen og er indgået i en kritisk dialog om deres indtryk af undervisningen. Der er forventninger til undervisningen, villighed til at give udtryk for en vurdering, og ønsker om at være med til at forbedre tilbuddet i overensstemmelse hermed.¹⁹

Undervisningens organisation og indhold

Oqqumut var, da pilotprojektet startede, et temmelig nyt sted, og sprogundervisningen kom til at fylde meget i huset. Derfor var det vigtigt, at der var en kontinuerlig kommunikation imellem projektkonsulenten, Oqqumut og sprogcentret, så stedet fik mulighed for at finde sin egen identitet.

Der blev etableret kontakt til sprogskolen, hvorigennem der blev tilknyttet en underviser til projektet. Hun havde lang erfaring i undervisning af traumatiseret flygtninge/indvandre og kunne på flere punkter se ligheder imellem de traumatiserede flygtninge/indvandrere og de socialt udsatte grønlændere, fx har socialt udsatte grønlændere ofte haft traumatiske oplevelser tæt inde på livet i form af incest, selvmord, vold m.m. Mange af de socialt udsatte grønlændere havde, eller havde haft, et misbrug af alkohol og hash, hvilket der måtte tages hensyn til både i undervisningen og i planlægningen af denne.

Undervisningen blev placeret i cafeen/fællesrummet i Oqqumut, hvilket har haft såvel positive som negative konsekvenser. Det var positivt med en central placering i huset, så også de, der ikke deltog, havde mulighed for at se, hvad der foregik. Men det var u hensigtsmæssigt at skulle undervise i et rum, som er gennemgang til både køkken,

¹⁹ Vedrørende mere eksakte opgørelser over deltagerantal m.m. henvises til kapitel om "Forløbet af de to delprojekter", afsnittet om "Projektdeltagerne".

kontorer og værksteder. Det medførte en lidt ukoncentreret tilgang til undervisning med kaffedrikning og småsnak.

Spredningen i sproglige forudsætninger på holdet viste sig at være uventet stor, og den valgte pædagogiske tilgang virkede for ”moderne” og trættende på deltagerne, som efterspurgte mere traditionel undervisning. I forlængelse heraf blev holdet niveaudelt og indholdet gjort mere danskfagligt.

Oprindeligt var der undervisning to dage ugentligt, med tre lektioner til den samlede gruppe fra kl. 10.00 til 12.45, i alt 30 lektioner. Det blev ændret pr 01.12.04 til en lektion for startergruppen fra kl. 9.00 til 9.45, to lektioner til den samlede gruppe fra kl. 10.00 til 11.45, og en lektion til fortsættergruppen fra kl. 12.00 til 12.45. Ændringen gav en lektion mere om dagen, hvorefter en enkelt dag blev aflyst, så det alligevel endte med at blive i alt 30 lektioner. Ved pilotprojektets afslutning blev det foreslået at opdele yderligere til to lektioner med de små grupper og én fælles lektion, hvorefter der beregnes fem lektioners undervisning i alt pr dag - tre pr brugergruppe.

Ændringen betød, at begynderne fik en forberedelse til fælleslektionerne, og at fortsætterne fik uddybet fælleslektionerne. Dermed kom der mere fokus på den enkelte, og bedre mulighed for at underviseren kom til at kende den enkeltes indlæringsmønster og styrke i de enkelte danskdiscipliner.

Dagene omkring lønudbetaling blev friholdt for undervisning, da der alligevel kom meget få i projektet på disse dage, det vil sige den 1. og den 15. i hver måned.

Der blev gjort tydeligt for brugerne, at de selv havde indflydelse på, hvordan sprogprojektet kom til at se ud. Endvidere blev der evalueret²⁰ løbende og justeret i projektet efter brugernes ønsker og tilrettevisninger.

Brugernes evaluering af pilotprojektet

Brugerne syntes generelt, at pilotprojektet havde været godt. I starten syntes de dog som nævnt, at undervisningen var for ”moderne” (der blev anvendt rollespil). De havde sat pris på at blive behandlet som voksne mennesker. De havde oplevet, at der var mange gentagelser. Det syntes de var kedeligt, fordi de kunne stoffet i forvejen. Brugerne syntes det havde været godt med en månedlig evaluering,

Som resultat af dette blev det aftalt, at brugerne selv har ansvar for at fortælle undervisere:

- Hvis der undervises i noget, de er bekendt med.
- Hvis der undervises i noget, der ikke findes på grønlandsk.
- Hvis de keder sig og hvorfor.

Brugerne havde følgende ønsker til den kommende undervisning:

- Mere skriftligt arbejde
- Arbejde med forskellen i ordlyde

²⁰ Skema til brugerevaluering er vedhæftet som bilag

- Arbejde med den grammatik, der ikke findes på grønlandsk
- Arbejde med lange ord
- Arbejde med fremmedord

Et fremmedord i en sætning kan gøre, at de tvivler på, om de har forstået sætningen, eller fremmedordet kan gøre det svært for dem at koncentrere sig om resten af samtalen.

Brugerne ønskede at finde ud af, hvordan de kunne bede danske samtalepartnere om at tale langsomt uden at fornærme dem. nogen. Så de kunne forstå, hvad der bliver sagt. Det var ikke så meget det at formulere sig, der virkede grænseoverskridende for dem, snarere det at bede nogen om at tale langsomt. Og det kom der løsningsforslag til, fx: *"jeg vil så gerne høre hvad du siger, kan du tale lidt langsommere"*.

Brugerne ville gerne vide mere om sprogkoder. De syntes, at man i Danmark taler forskelligt, alt efter hvor man befinder sig. Fx er der en sprogkode, når man er på et offentligt kontor, og en anden, når man taler med folk på gaden.

Brugerne ville gerne arbejde med nutid, datid og fremtid i det danske sprog (på grønlandsk ligger tiderne i ordene).

Brugerne ville gerne udfordres lidt mere. Samtidig ville de gerne have, at der tages hensyn til den enkelte, fx dem der har været igennem et sygdomsforløb med blodpropper og hjerneblødninger, hvor det kan knibe med hukommelse og koncentration.

Når den rigtige undervisning skulle starte, ville det også kræve noget af brugerne. De var indforstået med følgende:

- Ingen tændte mobiltelefoner
- Toiletbesøg er klaret inden undervisningsstart
- Der hentes ikke kaffe/te under undervisningen
- Rygning er forbeholdt pauserne
- Børn bliver passet af andre, når der er undervisning

Anvendelse af lov 375

Både sprogskolen og Esbjerg Kommune har udvist interesse for pilotprojektet og har været fleksible i overvejelserne over, hvordan det har kunnet indpasses under lov 375. Begge steder har man ønsket at afprøve, om det inden for denne lovs rammer var muligt at gennemføre en danskundervisning, der virkede for en målgruppe, hvor tidligere indsatser ikke havde virket.

Sprogskolen har været opmærksom på, at en hindring kunne være, at deltagerne ikke var i stand til at bestå de tests, der er betingelsen for, at taxameterpenge udløses til skolen. Denne hindring blev i pilotprojektet overvundet, da brugernes danskfaglige progression viste sig at blive bedre end forventet.²¹

²¹ Generelt kan denne hindring i andre undervisningsindsatser overvindes ved, at der etableres specialundervisning for personer med særlige vanskeligheder, forudsat at vanskelighederne dokumenteres, og der søges om bevilning til dette i kommunen.

Uddannelsen er vederlagsfri for udlændinge omfattet af integrationsloven. Der kan afkræves selvforsørgende kursister, som ikke er omfattet af integrationsloven, gebyr for deltagelse i danskuddannelse. Det betyder i praksis, at kursister der modtager pension, skal betale gebyr for at deltage i undervisningen. Det drejer sig om 500 kr. for et modul (½ års undervisning). Esbjerg Kommune har ikke fundet det muligt at afvige denne praksis, selvom den udgør en reel økonomisk barriere for denne gruppe.

Delprojektet i København

København er indgået som obligatorisk lokalitet for det ene delprojekt. Baggrunden er bl.a. den stor gruppe hjemløse der er i København, og det relativt store antal grønlændere der indgår i denne gruppe. I Rapporten ”Små skridt – store forandringer” opgøres antallet af hjemløse grønlændere i København til 137, hvoraf 83 er mænd og 54 er kvinder. Ud over hjemløshed²² er gruppen karakteriseret ved at have andre problemer som misbrug af alkohol og hash, dårlig fysisk helbred og mangelfuld og/eller dårlig kontakt med de offentlige myndigheder.

Som forarbejde til delprojektet i København blev tidligere sprogprojekter med danskundervisning af grønlændere kortlagt, og der blev indsamlet erfaringer fra disse. Med hensyn til den fysiske forankring blev der foretaget en grundig research, hvor det blandt andet blev undersøgt, om der var mulighed for at koble undervisningen op på et eksisterende projekt, der var foreneligt med de principper, der var lagt til grund for undervisningen.

Det var både givende og meningsfuldt at besøge de forskellige tiltag og at møde så mange engagerede mennesker. I det følgende gennemgås kortfattet de aktører på området, der var omfattet af vores research:

Det Grønlandske Hus - Kalaallit Illuutaat

Det Grønlandske Hus ligger i Løvstræde i indre by. Der er åbent mandag til lørdag, kl. 10-17. Huset har til formål at være kontakt- og samlingssted for grønlændere og andre med interesse for Grønland. Huset primære formål er, i lighed med de øvrige grønlandske huse i Århus, Odense og Aalborg, at støtte kulturmødet mellem grønlændere og danskere, blandt andet gennem oplysningsvirksomhed om grønlandske forhold. Huset støtter tillige foreningsvirksomhed med grønlandsk sigte, undervisning og fritidsaktiviteter, og endelig yder man fra huset vejledning til uddannelsessøgende.

Huset yder endvidere rådgivning og vejledning om danske og grønlandske forhold i relation til sociale, juridiske og uddannelsesmæssige spørgsmål, særligt i forhold til grønlændere øst for Storebælt.

Det er begrænset, hvad Grønlændernes Hus har af projekter, der er målrettet de udsatte grønlændere, da det ikke er husets primære målgruppe. Ikke desto mindre er huset involveret i en række tilbud, der mere eller mindre eksplicit er rettet mod socialt udsatte, herunder:

- Opsøgende arbejde blandt hjemløse grønlændere (bl.a. på Christiania).

²² Boeskov, Signe og Olsen, Nana Folke (2006) ”Små skridt – store forandringer – En undersøgelse af hjemløshed i gruppen af grønlændere i København”, Center for Kulturanalyse, Københavns Universitet. Side 30: ”Hjemløse defineres i Servicelovens § 94 til at være personer, der har særlige sociale problemer, som ikke har egen bolig eller ikke kan opholde sig i deres egen bolig, og som har behov for botilbud og for tilbud om aktiverende støtte, omsorg og efterfølgende hjælp. Hjemløshed beskrives således som både et ydre vilkår, at man mangler en bolig, og som en personlig egenskab, at man ikke magter at have og/eller opholde sig i en bolig.”

- Åben rådgivning, hvor der ydes personlig vejledning til enkeltpersoner, der har relation til Grønland. Den åbne rådgivning hjælper bl.a. med kontakt til myndigheder, institutioner og privatpersoner.
- Retshjælpen, som er en selvstændig organisation, der arbejder tæt sammen med socialkonsulenterne i Det Grønlandske Hus. Her er åbent for personlig og telefonisk henvendelse, og der vejledes i forskellige typer sager, dog med overvægt af familie- og lejeretlige sager.
- Tolkebistand, hvor der er mulighed for at rekvirere tolkebistand i forbindelse med retsmøder, hospitalsindlæggelser, familie- børnesager, lægebesøg, politi m.m.

Det Grønlandske Hus har i samarbejde med Sprogcentret Kigkurren²³, forsøgt at etablere danskundervisning for grønlandere. Undervisningen var for de mere velfungerende grønlandere, der i forvejen benyttede andre af husets tilbud. Undervisningen bestod af tre lektioner om ugen, men interessen var ikke tilstrækkelig til at opretholde tilbudet, da der kun mødte én deltager op. Projektet ophørte derfor efter nogle måneder, til trods for forskellige forsøg på at tiltrække kursister.

Grønlandernes Hus havde på denne baggrund ikke store forventninger til et projekt om danskundervisning. Men de så gerne, at der etableres et projekt, hvor man kunne vise socialt udsatte grønlandere, hvad de går glip af, når de ikke behersker det danske sprog.

Qiperoq

Qiperoq er et værested beliggende i Skelbækgade på Vesterbro. Der er åbent mandag 12:30-19; tirsdag, onsdag og fredag 9-16; torsdag 9-19. Qiperoq drives af Grønlandernes Hus og henvender sig til ”udstødte eller socialt truede grønlandere”, selv om det ikke umiddelbart virker som om, brugerne tilhører de allermost udsatte.

Der er plads til ca. 10 grønlandere i aktivering på stedet. Man arbejdede med kunsthåndværk, herunder skindsyning, benarbejde, stenslibning og perlesyning. Brugere kunne også få råd og vejledning, og der var socialt samvær med andre grønlandere. Der formidledes kontakt til aktiveringssteder samt jobformidling, og der var mulighed for at deltage i forskellige udflugter.

Qiperoq har tidligere haft et sprogprojekt, som var etableret i samarbejde med Sprogcentret Kigkurren. Det blev etableret med 6 lektioner fordelt på to dage om ugen. Projektet blev forsøgt igangsat i samarbejde med den opsøgende medarbejder, der var tilknyttet værestedet.

Undervisningen blev gennemført med et meget svingende fremmøde. I alt har 22 kursister været tilmeldt undervisningen, men der mødte 0-3 deltagere op. Efter Kigkurrens vurdering var deltagerne for ”svage”.

²³ Kigkurren er et gammelt dansk udtryk et mindre fæstningsværk med en udkigspost.

Qiperoq var ikke optimistiske med hensyn til succes for et nyt sprogprojekt. Der var efter Qiperoq mening behov for en undervisningsindsats, som gjorde socialt udsatte grønlandere i Danmark bedre til såvel dansk som grønlandsk, dvs. gjorde dem to-sprogede, men de havde ingen bud på, hvordan det kunne gøres.

Christiania: 'Angakok' i 'Stjerneskipet', og 'Herfra og Videre'

Angakok²⁴ eller *Tippus sociale køkken* er et spisekøkken der ligger i Stjerneskipet. Stjerneskipet er det hus på Christiania, hvor grønlanderne hovedsageligt bor. Det ligger i Pusherstreet. Angakok er en spiritus- og hashfri café, hvor der hver dag serveres mad mellem klokken 10 og 15. Det er forbudt at ryge i det hele taget i Angakok, hvis der er børn til stede. Udover at spise kan man læse grønlandske aviser, bruge Internet og få en snak.

Der bor ca. 20-30 grønlandere på Christiania. De har dannet en forening, der mødes en gang om måneden. Man betaler kontingent og drøfter forskellige tiltag i Stjerneskipet. Stjerneskipet arbejder sammen med 'Herfra og Videre' (HoV).

HoV blev etableret i 1978 som en privat organisation med misbrugere, hjemløse og psykisk syge som målgrupper. HoV var et tiltag fra Christianias beboeres side for at gøre op med de hårde stoffer og smide en række forhandlere ud af fristaden, samtidig med at misbrugerne fik et tilbud om behandling. HoV's målsætning var og er at yde støtte, vejledning og rådgivning til beboere og brugere af Christiania. I 1988 kom HoV på Finansloven som en officiel rådgivningsenhed, da de sociale myndigheder havde svært ved at arbejde i Christiania.

Grønlanderne støttes bl.a. af café Angakok i samarbejde med en opsøgende medarbejder fra Det grønlandske Hus. En gang om året arrangeres der en behandlingstur på 3-4 uger. Turene henvender sig til misbrugere generelt, men der deltager altid grønlandere.

Det har været forsøgt at etablere et sprogprojekt i Stjerneskipet, men flere omstændigheder har gjort, at projektet ikke kom op at stå. Projektet blev startet om foråret, men "*der er ingen der gider sidde indenfor på det tidspunkt*". Der mødte kun en elev op til undervisningen, og denne elev stammede fra Cuba. Belært af den erfaring var der enighed i HoV om, at et sådan projekt burde ligge om vinteren, hvor det er koldt og trist udenfor.

Man mente på Christiania, at der er brug for både grønlandsk- og danskundervisning.

'Fedtekælderen'

Fedtekælderen er et værested drevet af Kirken Korshær. Det er beliggende på Christianshavn på Overgaden Oven Vandet. Værestedet har åbent mandag, tirsdag, onsdag og fredag kl. 8.30-14, torsdag kl. 10-14. Fra oktober til maj er der også åbent søndag kl. 8.30-14.

²⁴ Angakok er grønlandsk for troldmand eller åndemaner.

Der kommer en del grønlandere i Fedtekælderen. Værestedet rummer nogle af de svagest stillede grønlandere, ofte nogle der heller ikke kan ordentligt grønlandsk og tillige har et misbrug.

Der gives tilbud om et måltid mad, et bad, rent tøj, samt hjælp med personlige anliggender. Havregrød, brød, pålæg og te er gratis, og man kan få en varm ret meget billigt, og en dag om måneden laves der grønlandsk mad. Af og til arrangeres der også ture.

Stedet samarbejder med både lokalcenteret på Christianshavn, Christiania, politi, beboerhus m.fl. om de misbrugere og hjemløse, der holder til på Christiania og på Christianshavns Torv.

Fedtekælderen bifaldt, at der kommer et sprogprojekt for socialt udsatte grønlandere.

Grønlands Repræsentation i København

Grønlands Repræsentation i København er beliggende på Nordatlantens Brygge. Stedet er en del af et nordisk kulturhus, der blandt andet fungerer som ambassade for de nordiske lande og huser Grønlands Hjemmestyres repræsentation i København.

Repræsentationen rummer blandt andet en familieafdeling, hvor en socialkonsulent koordinere indsatsen i Danmark og er bindeled til Grønlands Hjemmestyre. Konsulenten er medlem af Følgegruppen for opfølgning på Hvidbogen for socialt udsatte grønlandere.

Grønlands Repræsentation i København har ikke indsatser, der er specifikt målrettet socialt udsatte grønlandere, og den har ikke iværksat særlige initiativer, der sigter på dansk sprogtilegnelse eller inkluderende foranstaltninger i forhold til nyttilflyttere.

Grønlands Repræsentation i København billige ethvert initiativ, der kan lette inklusionen af grønlandere i det danske samfund, og syntes det ville være godt at anvende tosproget materiale, der kunne introducere til danske samfundsforhold.

'Væksthuset'

Væksthuset har adresse på Prags Boulevard på Amager. De tilbyder et skræddersyet erhvervsrettet træningsforløb til grønlandere, der er bosiddende i København. Træningsforløbet er målrettet grønlandere, som er kontanthjælpsmodtagere og har været længe væk fra arbejdsmarked. Tilbudet består i en erhvervsrettet praktik, der giver brugerne en fornemmelse af, hvilke krav der stilles til en lønmodtager.

Når en bruger begynder i Væksthuset, afklares jobmålet i samarbejde med vedkommende. På baggrund heraf fastlægges en jobplan, der indeholder de individuelle træningsforløb, som skal gennemføres for at nå jobplanens beskrevne mål.

Et forløb i Væksthuset er et tilbud om erhvervsrettet træning, hvor brugeren bringes tættere på arbejdsmarkedet, og hvor han – optimalt – ender med at få et ordinært job

eller beskæftigelse på særlige vilkår. Forløbet er centreret om træning til et konkret job og skal samtidig gøre det klart, hvilket arbejde der passer til deltageren.

Væksthuset samarbejder med en række private og offentlige virksomheder, og retter forløbet til, så det passer til deltagernes og virksomhedernes behov. Deltagerne bliver bl.a. henvist af Qiperoq, Kofoeds Skole og Grønlandernes Hus. Praktikforløbene varer typisk i 9 mdr.

De foreløbige erfaringer tyder på, at der ikke er store sprogproblemer i den gruppe grønlandere, som Væksthuset beskæftiger sig med. Man har dog oplevet, at det er vigtigt at informere grønlanderne meget, da det ikke er en selvfølge, at den enkelte grønlander véd, hvordan det danske samfund er bygget op. Man anser det derfor for vigtigt at være kulturformidler, fx er det vigtigt at lære den enkelte grønlander, at det er i orden at sige nej til en handleplan. Man har ofte oplevet, at grønlandere sagde ja af ren og skær høflighed uden at være specielt interesseret i planen.

Væksthuset støttede iværksættelse af danskundervisning for grønlanderne. Dels kan de efter Væksthusets mening på den måde blive bedre til at begå sig i praktik og på det ordinære arbejdsmarked, og dels kan det styrke brugernes indbyrdes netværk.

Koordineret helhedstækning af indsats for socialt udsatte grønlandere

Projektet blev til som et samarbejde mellem Københavns Kommune, beboerrådgivningen i HoV, Det Grønlandske Hus, Kofoeds Skole, Frederiksberg Centeret og Væksthuset. Formålet med projektet var at skabe forbedrede vilkår for gruppen af socialt udsatte grønlandere i København.

”Projektet henvender sig til grønlandere i København, der ikke har tilbud om relevant beskæftigelse, mangler bolig eller af anden årsag har brug for støtte, indtil de relevante tilbud er skaffet.”

Af projektbeskrivelsen fremgår det, at det konkrete formål med projektet var:

”... at afprøve en model for at skabe mere differentierede aktiveringstilbud til målgruppen. De differentierede tilbud etableres ved hjælp af en koordineret indsats mellem mange forskellige tilbud og ved at synliggøre og trække på deres forskelligartede kompetencer.”

Det Grønlandske Hus har i fællesskab med Væksthuset, Kofoeds Skole og Frederiksberg Centeret fremstillet en samlemappe, der indeholder projektets tilbud til målgruppen. Samlemappen er rundsendt til samtlige lokalcentre og andre, der kunne have brug for at vide noget om indsatsen for socialt udsatte grønlandere i København. Foruden samlemappen er der oprettet en hjemmeside og udkommet en evalueringsrapport.²⁵

²⁵ www.g-i-k.dk, se i øvrigt litteraturlisten.

Kofoeds Skole – 'Qassi'

Kofoeds Skole er en selvejende institution, som yder hjælp til selvhjælp til arbejdsledige og socialt udsatte. Skolen udfører et landsdækkende arbejde for socialt udsatte grønlandere i Danmark. Den har aktiviteter i København, Århus, Aalborg og Esbjerg. Arbejdet omfatter blandt andet opsøgende arbejde, aktivering og netværksopbygning. Skolen samarbejder med de pågældende kommuner og med de grønlandske huse, der findes i København, Århus, Odense og Aalborg.

Kofoeds Skole har tre afdelinger i København, der er målrettet grønlandere: skolens grønlanderafdeling med værkstedstilbud, Qassi; værestedet Naapiffik; og et bofællesskab for hjemløse grønlandske kvinder, Miteq.

Qassi er beliggende i Nürnberggade på Amager. "Hjælp til selvhjælp konceptet" er her implementeret som en pædagogisk forståelsesramme for indsatsen, hvor de sociale problemer skal udgøre en del af læringsmaterialet. Der er indbygget et arbejdsmarkedsperspektiv, da værkstederne er bygget op efter normalsamfundets arbejdspladser, og et udviklingsperspektiv i form af kontakt med virksomheder.

Formålet med et aktiveringsforløb i Qassi er socialisering med henblik på øget samfundsmæssig integration. Et værkstedsforløb sigter på at afklare kompetencer, erhvervsønsker og jobmuligheder gennem arbejdsstræning og opkvalificering.

Qassi rummer et bundtmagerværksted, et kajakværksted, husflid, produktion af smykker samt mulighed for at arbejde i skolens øvrige faglige værksteder, herunder: ejendomsservice, køkken og cafeteria, produktionsværksted, tøjdepot, trykkeri og transportafdeling, eventuelt kombineret med undervisningstilbud på skolen.

Forløbet er helhedsorienteret, og der arbejdes med alle forhold i elevens liv - ledighed men også misbrug, økonomi, sprog, boligforhold m.m. Udover værkstedsmedarbejderne bistår Qassis projektkoordinator, socialrådgivere og jobkonsulent med vejledning, jobsøgning og praktikforløb.

Der er etableret et sprogprojekt, hvor der er undervisning en gang om ugen af fire timers varighed. Der arbejdes med selvbevidsthed og selvværd, og der oversættes blandt andet tekster om socialt udsatte grønlandere, så brugerne får en større forståelse af deres egen situation og det sociale system. Undervisningen foregår på både dansk og grønlandsk.

Der har været et fint fremmøde i Qassis sprogprojekt. Der er delte meninger blandt brugerne om, hvor mange timer undervisningen bør vare. Nogen mener at 4 timer er for lang tid, og andre at det er passende. Brugere har endvidere udtrykt ønske om undervisning i grønlandsk.

Kofoeds Skole - 'Miteq'

Miteq²⁶ ligger på en stille villavej i Valby. Der er plads til 5 grønlandske kvinder. Derudover har projektet en lejlighed på Hedebygade, hvor der er plads til 2 beboere. Lejligheden i Hedebygade er en mellemstation imellem Miteq og egen bolig. Miteq har eksisteret i 3 år. De har indtil videre haft succes med at hjælpe udsatte kvinder på fode.

Der er 5 værelser i Miteq. Huset er bemanded med 2 sociale viceværter, som er til disposition døgnet rundt. Det er dog kun ved akutte problemer, at beboerne kan ringe udenfor almindelig arbejdstid, hvilket i høj grad respekteres. Beboerne får hjælp fra de sociale viceværter til at etablere sig, enten med egne ting eller med hjælp til indkøb og etablering.

Der er en hyggelig fælles spise- og opholdsstue, et terapirum, et lille køkken og fælles bade- og toiletforhold samt vaskekælder. Der er endvidere indrettet computerrum i kælderen, som kvinderne ofte bruger, og endelig er der en have.

Ud af de 7 kvinder, som Miteq aktuelt husede, var der 3 som havde behov for dansk-undervisning.

Miteq vil gøre aktiv reklame for sprogprojektet og mener det er et tiltrængt initiativ.

Kofoeds Skole - 'Naapiffik'

Værestedet Naapiffik²⁷ er beliggende på Vesterbro i en ydmyg kælderlejlighed, der formentlig er en tidligere butik. Lejligheden består af et forlokale, et baglokale, et lille køkken og et toilet. Adressen er Arkonagade 23, Kld. 1726 Kbh. V. Stedet drives af Kofoeds Skole og er dagligt åbent mellem kl. 9 og 12. Bemandingen udgøres af en opsøgende medarbejder fra Kofoeds Skole, endvidere er en social vicevært fra Miteq tilknyttet. Begge medarbejdere er dansktalende grønlændere.

Som værested tilbyder Naapiffik primært en mulighed for at få varmen, socialt samvær, et bad, noget at spise, og en kortere periode med beskyttelse og ro. Der er mulighed for at bruge telefonen, så der kan holdes kontakt til familien m.v.

Naapiffik havde tidligere haft danskundervisning, hvor underviseren var en dansk lærer, der havde opholdt sig mange år i Grønland. I dette undervisningsprojekt viste brugerne både interesse og deltagelse. Der var op til 8 deltagere, og erfaringerne var blandt andet, at deltagerne mødte op, også selvom de var lettere berusede, hvilket tydede på et vist engagement, og på at den sociale del i tilbudet var vigtig for deltagerne. Projektet stoppede da lærerens blev syg.

Naapiffik var meget interesseret i undervisningsprojektet, og var indstillet på eventuelt at huse det.

²⁶ Miteq betyder edderfugl - symbolet på varme og omsorg

²⁷ Naapiffik betyder mødestedet

Kofoeds Skole - 'Kofoeds Kælder'

Kofoeds Kælder er et værested, der ligger på Frederiksborggade ved Nørreport. Værestedet har åbent dagligt mellem kl. 8 og 9, hvor man kan få rent tøj, et varmt bad og en kop kaffe. I modsætning til Qassi, Naapiffik og Miteq henvender Kofoeds Kælder sig til de mest udsatte generelt og ikke kun til grønlandere. Der kommer 4-5 grønlandere i kælderens om dagen.

Udenfor kælderens åbningstid kører de to medarbejdere, på ladcykel rundt til hjemløse på byens gader og pladser. Med sig på cyklerne har de kaffe, tøj og sko, førstehjælpsudstyr og andre praktiske fornødenheder.

Kofoeds Kælder er primært et kontaktsted, der sender brugerne videre. Hvis en person fx vil i kontakt med en sagsbehandler, kan medarbejderne hjælpe med at få en aftale. Hjælpen kan også bestå i, at en bruger får rådgivning om bolig, økonomi eller andet på stedet, eller at han bliver bragt i kontakt med nogle af Kofoeds Skoles andre hjælpetilbud. I dette gadeplansarbejde er det godt også at kunne tilbyde brugerne midlertidig overnatning i Skolens akutbolig på Christianshavn.

Kofoeds Kælder hilste et sprogprojekt velkomment.

Placeringen af det københavnske projekt

Vi valgte at etablere det københavnske delprojekt i Naapiffik. Dette på grund af stedets erfaringer og stedets interesse for at huse projektet. Og på trods af, at vi derved måske afskar en del af vores målgruppe som mulige brugere – København er en stor by, hvor det kan være en barriere for socialt udsatte at benytte tilbud, der ligger i et andet kvarter i byen.

Følgegruppen i Naapiffik blev sammensat af:

- Dorte Demant, socialkonsulent, Grønlands Hjemmestyres Repræsentation i København
- Eva Stokbro Jensen,²⁸ SOF, Københavns Kommune
- Frej Larsen, Sprogcenter Kigkurren
- Hanne Fabricius, Københavns Kommune, Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningens 7. kontor
- Jacob Kristensen, projektkoordinator, Projekt Koordineret Helhedstækning af indsats for socialt udsatte grønlandere.
- Karo Olsen Jensen, projektkoordinator på Kofoeds Skole samt underviser i Naapiffik
- Kurt Olsen, afdelingsleder, grønlanderafdeling Qassi, Kofoed Skole
- Lena Christiansen, opsøgende medarbejder og daglig leder i Naapiffik
- Karen Hegelund Møller, social vicevært i Miteq og medarbejder i Naapiffik
- Lissa Vinter-Rasmussen, leder Sprogcenter Kigkurren

²⁸ Hanne Fabricius deltog i Følgegruppen fra projektets start til 1.1.2006, hvor hun blev afløst af Eva Stokbro Jensen.

- Naja Stork, projektkonsulent, VFC Socialt Udsatte
- Ole Thomsen, projektleder, VFC Socialt Udsatte
- Birgitte Uldall Hansen, Styrelsen for Social Service (deltager ad hoc)

Første Følgegruppemøde blev afholdt den 29.03.05. Herefter er der afholdt 4 møder. De er på skift afholdt på Kofoeds Skole, i Sprogcenter Kigkurren, på VFC Socialt Udsatte og i Naapiffik.

Målgruppen i det københavnske projekt

Det skønnes, at der er ca. 80 grønlandske kvinder og 30 mænd på Vesterbro, som tilhører målgruppen. Naapiffik har optalt ca. 200 grønlandere i området, dog er det medregnet grønlandere, der kommer fra andre områder i København.

Naapiffik rummer en del af de grønlandere, der ofte befinder sig på Vesterbros Torv. Mange kommer ikke i andre tilbud og isolerer sig i dagligdagen i udtalt grad fra det danske samfund. Det kan være af angst for ikke kunne formulere sig på dansk, manglende selvværd, utryghed, uvidenhed etc.

Brugerne er tillige ofte dobbelt udstødte. Ud over at være socialt udsatte grønlandere i Danmark, kommer en del fra Østgrønland, og er angiveligt pga. deres minoritetsstatus i Grønland også nederst i det nationale hierarki blandt herboende grønlandere. Der er mange importerede konflikter imellem øst- og vestgrønlandere. I Grønland er der forskel på det offentlige serviceniveau i de forskellige regioner, man får fx mindre i bistandshjælp i Østgrønland end i Vestgrønland. På værtshuse kommer det ofte til konflikt, når der er både øst- og vestgrønlandere til stede. Naapiffiks medarbejdere søger ofte at hindre konflikter mellem befolkningsgrupperne.

De fleste af brugerne har komplekse sociale problemer i form af fx misbrug, bolig-mangel, arbejdsløshed, vold, sprogbarrierer og fattigdom, hvilket ofte vanskeliggør indlæring. Mange af dem har en livshistorie som indeholder fx incest, voldtægt, nærtstående selvmord og ulykker. Personalet nævner som eksempel, en bruger som næsten ikke kunne læse eller skrive, til trods for hun havde 9 kl. Hun lukkede af, fordi hun havde været udsat for incest. Hun havde tidligere forsøgt at gå på sprogskole, men det havde været for svært for hende. I Naapiffik åbnede hun sig og fik en mulighed for at bearbejde sine traumer. Hun havde hørt om Naapiffik i Grønland, og så det som en sidste udvej at tage til Danmark og henvende sig her.

Mange af Naapiffiks brugere har været hjemløse i Grønland (ofte i flere år) før de kommer til Danmark. Personalet fortæller bl.a. om en person, der havde været hjemløs i Nuuk i 10 år, før han kom til Danmark. Han kunne ikke få en bolig i Nuuk, fordi han havde gæld til det offentlige. Han havde fast arbejde, men måtte bo hos venner og bekendte og arbejde ekstra for at betale sine værter underhold, hvilket var betalingen for at bo hos dem. Til sidst kunne han ikke klare det mere og tog til Danmark for at friste en tilværelse som hjemløs.

Når en af Naapiffiks hjemløse brugere får en bolig, sker det ofte at andre hjemløse tilmelder sig på adressen (de såkaldte sofa-sovere). Det medfører, at lejereren mister

retten til boligsikring, ikke kan klare sig økonomisk og ofte ender på gaden igen. Det er derfor også en opgave for medarbejderne at forklare brugerne, at det er i orden at holde på sin bolig og ikke lade andre tilmelde sig adressen.

I Naapiffik gives der tilbud om, at brugerne kan deltage i internater med henblik på afrusning, der tilbydes rådgivning og samtaler af støttende karakter og arbejdes med afklaring af brugerne. Desuden ydes der hjælp til at kontakte social- og sundhedsmyndigheder, herunder hjælp til boligsøgning. Der tilbydes og henvises til afvænnings i Frederiksberg Centeret.

Brugerne kommer ofte i Naapiffik, når de begynder at være ædru og ønsker at holde sig ædru. Begrænsning eller ophør af misbrug medfører som oftest, at en række andre alvorlige sociale problemer kommer op til overfladen og trænger sig på for at blive løst.

Naapiffik er også en kulturel oase for stedets brugere. Som eksempel på det fortæller personalet om en afholdt mindehøjtidelighed for en afdød bruger. Formålet var at give de øvrige brugere mulighed for at sige farvel til den afdøde og at kondolere afdødes familie. Der kom mange til mindehøjtideligheden, og der var en meget fin stemning, hvor der ikke kun blev sagt farvel til afdøde, men hvor brugerne også fik lejlighed til at mindes andre, der var døde i tidens løb, uden at de havde fået sagt farvel til dem.

Brugerne i Naapiffik er kendetegnet ved, at mange af dem er gået ud af 7. klasse. Meget tyder også på, at en del er ordblinde, hvilket dog er svært at konstatere, når de samtidig er fremmedsprogede.

I det tidligere sprogprojekt foregik undervisningen lidt utraditionelt. Brugerne blev undervist individuelt, og der var en stor grad af rummelighed. Brugerne skulle fx lære at præsentere sig samt at kende forskel på han/hun/ham/hende osv. Efter personalets vurdering bør undervisningen tilrettelægges individuelt og gerne i samarbejde med en sagsbehandler, således at undervisningen også rummer en grad af social problemløsning.

Med placeringen af danskundervisning i Naapiffik ville det måske være muligt at give en gruppe socialt udsatte grønlandere et tiltrængt løft.

Forløbet af de to delprojekter

Kapitlet handler om de organisatoriske rammer for undervisningstilbuddene, undervisere og undervisningens indhold, projektdeltagerne og samarbejde med kommuner og sprogskoler i Oqqumut i Esbjerg og Naapiffik i København.

De organisatoriske rammer

Delprojektet i København

På baggrund af erfaringerne fra pilotprojektet i Esbjerg og den gennemførte survey og research i København blev det besluttet, at undervisningen i Naapiffik skulle finde sted hver anden tirsdag og fredag, to timer pr. gang. Dage omkring udbetaling af sociale ydelser og løn skulle friholdes, da erfaringen tilsagde, at fremmødet i disse perioder daler betragteligt. Undervisningen blev planlagt foreløbigt for 2005, med sommerferie fra medio juni til medio august.

I undervisningen var der mulighed for at sammenlægge timer til ekskursioner og mulighed for ekstratimer til særlige arrangementer, ligeledes var der afsat en aktivitetspulje til udflugter m.m. Der var afsat timer til sparring mellem projekterne i Esbjerg og København og med projektkonsulent, samt til følgegruppemøder, erfaringsopsamling og evalueringer.

Der var som nævnt kun to lokaler i Naapiffik, hvoraf det ene fungerede som møderum/spisestue, og det andet ofte blev brugt til personlige samtaler mellem brugerne og personale. Naapiffik bliver brugt af mange forskellige brugere, og der syntes at være et noget større gennemtræk af brugere end i Oqqumut.

Den medarbejder i Naapiffik, der skulle være gennemgående i forhold til at støtte op om sprogprojektet, var samtidig opsøgende medarbejder på Vesterbro. Hun havde en bærende rolle både på værestedet og i forhold til projektet, hvilket blev særligt tydeligt i perioder, hvor hun havde ferie, afviklede overarbejde eller lignende. Naapiffik kørte i de perioder for meget nedsat blus.

Danskundervisningen i Naapiffik fik en svær start, da der samtidig med projektets start skulle afholdes ferie og afspadsering hos medarbejderne. Det var uheldigt i forhold til mulighederne for at rekruttere brugere til projektet. Der var fra starten opmærksomhed på, at projektet behøvede opbakning fra personalet for at komme godt fra start. Kofoed Skole forsøgte at sørge for, at der var medarbejdere, der holdt Naapiffik åbent, men forskellige forhold og sammentræf af uheldige omstændigheder gjorde desværre, at det ikke blev efterkommet i fuldt omfang.

Der blev reklameret for undervisningen via opslag i Naapiffik, Qassi, Miteq og Qiperog med henblik på, at skaffe 'kunder i butikken' og samle et hold af en passende størrelse. Og på grund af, at Naapiffik i perioder ikke var åbent hver dag, blev der udført opsøgende arbejde fra både sproglærer, daglig leder og projektkonsulent.

Projektet i Naapiffik har lidt under mange aflysninger. Der har været aflyst pga. manglende fremmøde. Hvis der kun mødte én bruger op, kom denne med på Kofoeds Skole, uden at der blev gennemført undervisning. Desværre betød disse aflysninger, at de andre brugere ikke oplevede, at de var gået glip af noget og måske derfor følte sig motiveret til at møde mere flittigt op. Der har desuden været aflyst i forbindelse med underviserens sygdom og ferier, uopsættelige møder m.v.

Kofoeds Skole afholder hvert år internater i Sorø, som brugerne også blev indbudt til at deltage i. Hvis de ønskede undervisning på dette tidspunkt, skulle de deltage, fordi deres underviser deltog. Men selvom brugerne var inviteret med og indholdet var yderst relevant, var det kun få brugere, der overkom at deltage i internaterne. Her kunne de ellers have fået mulighed for at arbejde med kommunikation på andre måder - fx taler, mimik, at kunne samtale med en sagsbehandler, m.m.

Der blev også aftalt lektioner, som bestod i besøg på Kofoeds Skoles grønlanderafdeling, hvor brugerne kunne blive hentet og bragt fra skolen med metro og tog. Aftaler hvor brugerne ikke mødte op.

Alt i alt har stabiliteten i forløbet ikke været optimal. Når man arbejder med socialt udsatte grønlandere, er forudsigelighed og stabilitet vigtigt. De har behov for at opleve tilbudet som et fast element i deres ustrukturerede og uforudsigelige hverdag. Det betyder, at selv velbegrundede aflysninger helst ikke må forekomme. Det er vigtigt, at brugerne oplever, at der altid *er* nogen, dvs. at tilbudet stadig er der. Deres egen livshistorie er én lang historie om, at de ikke har kunnet regne med nogen.

Følgegruppen drøftede, hvad man kunne gøre i projektet, da det efter den første periode så ud til at være vanskeligt at fortsætte projektet i Naapiffik. Man drøftede en placering i Qiperoq (se side 32), men fandt ikke et tilstrækkeligt underlag af aktiviteter eller brugere til at løfte projektet. En placering i Miteq (se side 36) blev drøftet - men der var ikke fysiske muligheder for etablering af et undervisningstilbud. Det Grønlandske hus bliver ikke brugt af de udsatte grønlandere og udgjorde derfor ikke en lokaliseringsmulighed.

Det efterlod 2 muligheder: en placering på Kofoeds Skole (se side 36 ff.) eller på Christiania (se side 33).

Ved en placering på Kofoeds Skole ville undervisningstilbudet blive et tilbud til de socialt udsatte grønlandere i København, som havde en mere struktureret dagligdag, og som kunne klare undervisning på et større hold, dvs. opgivelse af at nå de mest udsatte grønlandere. Brugere på Kofoeds Skole visiteres nemlig bl.a. fra andre grønlandertilbud, når de er blevet mere velfungerende.

På Christiania var der et elevunderlag, som modsvarer projektets målgruppe, og det kunne muligvis lade sig gøre at få noget i gang - uden for en lang sommersæson. Det blev derfor undersøgt, hvordan undervisningen kunne tilrettelægges og gennemføres på Kofoeds Skole og Christiania. Endvidere blev det aftalt at flytte undervisningen fra Naapiffik til Kofoeds Skole indtil udgangen af 2005. Dette var umiddelbart den mest oplagte omplacering pga. frikøbsaftalen af underviseren fra Kofoeds Skole, og desuden gav det tid til at afsøge alternative placeringsmuligheder.

Sprogprojektets eventuelle placering på Christiania var på det tidspunkt stadig i en undersøgelsesfase. Det blev undersøgt, om der var tilslutning til et sådan projekt, og om det var muligt at finde lærerkapacitet til undervisninger. Fra HoV's side ønskede man et danskundervisningsprojekt, der var knyttet til noget praktisk, fx til undervisning i duelighedstegn til sejlads. Undervisningen skulle helst foregå efter kl. 15, en gang ugentligt, og skulle helst starte efter nytår, da der var andre projekter i gang på Christiania. Efter de indledende sonderinger på Christiania og de første forhandlinger med en kvalificeret lærerkapacitet måtte planen om at etablere sprogprojektet i samarbejde med HoV skrinlægges, primært fordi Stjerneskipet blev raseret af en brand.

Ved alle overvejelser om at omplacere projektet har der været bekymring for, at det ville medføre et målgruppeskred. Derfor var spørgsmålet også, om alle muligheder var udtømt i Naapiffik? Argumenterne for at forsøge sig på ny i Naapiffik handlede om, at undervisningstilbudet var et kravfrit tilbud, så alle kunne deltage når de orkede. Og hvis man så via skemalægning og bemanding kunne sikre, at aflysninger og oplevelser af svigt ikke forekom, kunne man måske motivere brugere til at benytte tilbudet.

Det blev derfor besluttet at forsøge en genoplivning af dette koncept og køre en runde mere i Naapiffik, denne gang i samarbejde med Sprogcentret Kigkurren. Der blev ved opsøgende virksomhed givet tilsagn til deltagelse fra et hold på 6–7 personer. Undervisningen blev i første omgang planlagt fra januar til juni, en gang ugentligt af 3 lektioner.

Omkring starten på denne projektperiode skete der igen det uheldige, at det faste personale i Naapiffik skulle afspadsere og derfor ikke i optimalt omfang kunne være fødselshjælper for projektet. Endvidere måtte læreren flytte en undervisningslektion pga. deltagelse i et kursus og havde fravær pga. sygdom. Fra starten af denne periode var der enighed om at tage alvorligt, at stabilitet er en meget væsentlig faktor, hvis undervisningen skal have en chance for succes, men med den eksisterende ramme for undervisningen viste det sig meget vanskeligt at opnå fuld stabilitet i tilbuddet.

Brugere fra Qiperoq har hele tiden været velkomne til at deltage i projektet så længe der var plads. Pladsforholdene er imidlertid meget trange i Naapiffik, så hvis en fremtidig finansiering af undervisningen falder på plads, vil det være oplagt at flytte undervisningen til Qiperoq, som angiveligt har ledig kapacitet og langt bedre lokale-mæssige forhold. Det vil dog kræve deltagelse af personale fra Naapiffik, som har den primære kontakt til målgruppen.

Det er underviserens vurdering, at projektets omfang har været 'både var for lidt og for meget'. For lidt i forhold til at køre et kontinuerligt forløb, og for meget i forhold til 3 lektioner en gang om ugen, hvor man ikke ved, hvem der møder op. Der kunne godt bruges mere tid på det sociale for at lære deltagerne bedre at kende og bygge en social kontakt op, inden man tog fat på undervisningen. Der var meget stor forskel på deltageres niveau, fra analfabeter til kursister med en god uddannelse, der blot havde brug for et ekstra skub, til at turde tage fat på det danske sprog og få det i anvendelse.

De grønlandere, der kommer på Vesterbro Torv, vil angiveligt gerne deltage i undervisning, men ikke kun 2 timer ugentligt. De mener, det er for lidt, og søger noget der

kan erstatte deres nuværende liv. De mener, at jo større krav der stilles - jo bedre. Nogle af deltagerne har et ønske om, at der er undervisning hver dag. Det er svært at møde op en gang ugentligt, når man er udsat. Man har ikke en ugentlig turnus, alle dage ligner hinanden, og man holder ikke weekend fra udsathed. En anden begrundelse er, at det kunne hjælpe brugerne til at holde sig ædru, hvis de havde noget at stå op til.

Der har i Naapiffik ikke været mulighed for at skabe den samme kontinuitet og forudsigelighed, som der er skabt i Oqqumut. Projektet har på trods af dette givet indsigt i behov, forudsætninger og metode, ligesom det har givet et udbytte for målgruppen.

Delprojektet i Esbjerg

Undervisningen i Oqqumut har fungeret godt, fordi der i undervisningen og planlægningen af den har været forudsigelighed og kontinuitet. Undervisningen er foregået i et aktivt miljø, og der har været en god kontakt til brugerne.

De første undervisningstimer gik med, at brugere og lærer skulle finde hinanden. I første omgang blev der taget udgangspunkt i undervisningsmateriale, som brugerne havde vanskeligt ved at kapere, fx skulle de have forskellige roller og skulle tale og agere ud fra disse roller, hvilket de ikke kunne forlige sig med. Efter brugernes ønske har undervisningen herefter været holdt i en traditionel og struktureret form med tavle, bøger og lektier, hvilket også er den skoleform, brugerne kender bedst fra den grønlandske folkeskole.

I projektets løbende evaluering har medarbejderne på Oqqumut givet udtryk for, at undervisningen fyldte meget i det daglige. Der har været undervisning på 2 hold to gange ugentligt, og det giver anledning til meget dialog om det talte sprog samt muligheder for at øve sig i at tale dansk i et trygt miljø. På værestedet var der 4 medarbejdere, hvoraf de 3 var dansktalende. De mener alle, at der er sket en positiv udvikling hos deltagerne, og undervisningen har desuden givet anledning til drøftelser om brugen af det danske sprog på værestedet generelt.

Dialogen om forventninger/ønsker til undervisningen har været en god anledning til at få talt om, hvilke krav brugerne skulle opfylde for at få en optimal undervisning:

- De skulle henlægge afhentning af kaffe/te samt rygning til de indlagte pauser.
- De skulle komme til tiden.
- Hvis de havde tilmeldt sig til undervisningen var det også forpligtigende.
- De kunne ikke komme og gå som det passede dem.

Der er efter pilotprojektet blevet indrettet et undervisningslokale med whiteboard, computer, borde og stole. Lokalet har haft stor betydning for undervisningen og har skabt en kontekst for undervisningen. Når man træder ind i lokalet ved alle, hvilke normer og regler der er gældende.

Brugerne blev tidligt i forløbet sprogligt testede, hvorefter det stod klart, at der var store niveauforskelle. De blev herefter inddelt i 2 hold, dog med samlet undervisning, en gang ugentligt af ca. 1 lektions varighed, Det ene hold er danskuddannelse 1, mens danskuddannelse 2 og 3 er fælles om hold nummer to.

I Oqqumut har man endvidere forsøgt at få frivillige med i projektet for at styrke lektielæsning, samtale på dansk, og arrangementer hvor eleverne har mulighed for at få positive oplevelser med danskere. Derfor har der fra start været en repræsentant fra Vindrosen De frivilliges hus i Esbjerg i følgegruppen. Erfaringen fra projektet er, at det er en lang bureaukratisk proces at rekruttere frivillige. I forsommeren 2006 startede omsider to frivillige, men det måtte konstateres, at det var vanskeligt at indpasse dem i hverdagen på Oqqumut. Fra Vindrosens side blev konklusionen, at udsatte grønlændere er for tungt et klientel til den gruppe af frivillige, som Vindrosen råder over, dvs. personer der selv er socialt sårbare i en eller anden udstrækning. Processen kom til at stå i vejen for forsøg med at rekruttere privatpersoner fra civilsamfundet, fx pensionerede lærere som havde erfaringer med undervisning på Grønland eller andre ressourcestærke personer.

Underviserne og undervisningens indhold

Det er væsentligt for tilegnelsen af dansk som fremmedsprog, at der til projektet er knyttet en professionel sproglærer. Det har ligeledes været af betydning at afprøve en dobbeltsproget lærer og forsøge at undersøge og beskrive, hvilken betydning underviserens beherskelse af grønlandsk har, eller ikke har. Bl.a. fordi 'kulturel oversættelse' antages at have lige så stor betydning som det rent sproglige. Det har været vigtigt med forskellige lærerprofiler i de to projekter med henblik på at kunne beskrive forskelle og muligheder.

Det har været projektets ambition, at undervisningens indhold skulle inspireres af det bedste fra de to delprojekter, og derfor blev der hurtigt etableres kontakt mellem underviserne for at udveksle erfaringer om undervisningens tilrettelæggelse, indhold og materialer. Endvidere blev der stillet undervisningsmateriale til rådighed fra pilotprojektet i Oqqumut og fra Sprogcentret Kigkurren, som også var meget interesserede i erfaringerne med en dobbeltsproget underviser sammenholdt med en mere traditionel danskundervisning for fremmedsprogede.

Delprojektet i København

I Naapiffik blev der i første omgang anvendt en dobbeltsproget lærer. At det blev i Naapiffik, der blev valgt en dobbeltsproget lærer, skyldes bl.a., at brugernes situation generelt var mere kompleks og social belastet her sammenlignet med brugerne i Oqqumut.

Som underviser valgte projektet at frikøbe en projektkoordinator fra Grønlænderafdelingen på Kofoeds Skole, der både behersker grønlandsk og dansk sprog og kultur. Hun havde erfaring med danskundervisning på Kofoed Skole, hvor hendes elever bl.a. arbejdede med selvbevidsthed og selvværd. Der var forventninger til, at hendes erfaringer herfra kunne anvendes direkte i sprogprojektet.

Den tosprogede underviser forsøgte som udgangspunkt at udvikle en undervisning, der kulturelt og følelsesmæssigt kunne hjælpe brugerne med at oversætte og forstå deres egne sociale vanskeligheder samt deres handlemuligheder i en dansk kontekst. Samtidig var det et forsøg på at bibringe dem redskaber til at forbedre deres kommu-

nikation med myndigheder og andre relevante aktører, ved at sætte dem i stand til at udtrykke deres følelser.

Det skete bl.a. ved at arbejde med begreber som vrede, afmagt og sorg og begrebernes gradbøjning, samt med de tilhørende udsagnsord som "er" og "føle". Herefter arbejdede man videre med ordene og tilføjede "fordi", som en begrundelse for at føle eller være – på dansk. Fx: *"Du gør mig vred, fordi du ikke forstår mig". "Jeg føler afmagt, fordi du drikker"* osv.

Inden sommerferien 2005 stoppede underviseren sit forsøg på at udvikle sin egen metode. Den krævede for meget af hende, og virkede opslidende set i forhold til den meget lille og skiftende tilslutning. Herefter gik hun over til at anvende det samme undervisningsmateriale, som man anvendte i Oqqumut, nemlig "Find ordene og læs historien", samt hæftet "om Grønland".

Underviseren tematiserede også undervisningen, og tog udgangspunkt i noget typisk dansk, fx i H.C. Andersens eventyr. Der blev fx læst en artikel fra de hjemløses blad "Hus Forbi" om H.C. Andersen som "Underklassens digter", hvor artiklen blev læst op afsnit for afsnit, hvorefter man drøftede de ord, brugerne ikke forstod, og talte om indholdet i artiklen, samt relaterede det til deltagerens egen hverdag, livet på fattigdommens grænse og mulighederne for at komme videre trods det.

I den nævnte type undervisning er der mange ord og begreber, som brugerne ikke kender, og betydningen af disse ord blev drøftet, fx jantelov - eventyr/eventyrdigter og forfatter – dobbeltydig – embede - begærlighed – procession m.m.

Det generelt beskedne fremmøde, hvor en del brugere gav udtryk for at de ville deltage, men aldrig eller kun sporadisk dukkede op, fik underviseren til at tvivle på, om de ville benytte tilbuddet. Hun forsøgte at være tålmodig og tænke, at brugerne nok ville møde op på længere sigt. Men desværre kom det ikke til at fungere, hun mistede gejsten og foreslog på følgegruppemøde i september 2005 at finde alternativer til undervisningen i Naapiffik. Hun fandt det for opslidende, at brugerne gang på gang ikke mødte op - og i tilfældig rækkefølge. Hun så sig derfor nødsaget til at stoppe som underviser på projektet, på trods af både projektets og hendes egne gode intentioner.

I den periode, hvor danskundervisningen fortsatte i Qassi, blev der lagt vægt på en gruppe- og projektorienteret undervisning, der var åben for alle med lyst til at deltage. Indholdet var bl.a. "dannelsesure" og kommunikation, hvor brugerne deltog i gruppearbejde og fremlagde i plenum. Opgaverne var beskrevet på dansk, og grupperne måtte selv bestemme, hvilket sprog de ville fremlægge på. Emnerne for gruppearbejde var bl.a.:

- at holde en lejlighedstale for plenum
- at holde en politisk tale for plenum
- at lave et rollespil ud fra oplevelser på en tur
- at lave interview med en eller flere af de andre deltagere

Denne form for undervisning lagde op til, at alle uanset skolebaggrund kunne deltage. Samtidig opleves formen som krævende for de dårligst fungerende, som det også fremgår af pilotprojektet i Oqqumut i Esbjerg. De dårligst fungerende fra Naapiffik

kom, som ventet, ikke til undervisning på Kofoed Skole, og der blev dermed ikke tilbudt sprogundervisning til de svagest stillede.

I den anden periode i delprojektet i København gennemførte en erfaren sproglærer fra Sprogcenter Kigkurren, der bl.a. havde erfaring med at undervise traumatiserede flygtninge, 3 lektioner hver onsdag i perioden januar–april 2006, hvorefter forløbet blev evalueret. De foreløbige erfaringer viste ingen signifikante ændringer i deltagelsen set i forhold til første periode, hvilket ikke var særligt opløftende. På den anden side set var der alligevel 14 brugere, der havde benyttet tilbuddet. Heraf havde 4 deltaget i henholdsvis 6, 4, 3 og 2 lektioner. Det foranledigede, at aftalen med Kigkurren blev forlænget frem til sommeren 2006.

Underviseren fra Kigkurren underviste bl.a. i almindelig grammatik, skriftsprog, forholdet mellem lyd og skrift samt begrebsforståelse. Dette var relateret til brev- og stilskrivning i forhold til den enkeltes behov. Endvidere var der fokus på aviser og artikler. Der blev i starten taget på nogle udflugter bl.a. til Nationalmuseet.

Underviseren har haft et stort ønske om et særskilt undervisningslokale med almindelige undervisningsfaciliteter, samt et sted hvor der kunne undervises uforstyrret.

Delprojektet i Esbjerg

Undervisningen i Oqqumut har i hele perioden, inklusive i pilotprojektet, været varetaget af en uddannelseschef og sproglærer fra Sprogcenter Vest. Hun havde gode forudsætninger for at undervise udsatte grønlandere og høstede også anerkendelse hos brugerne for sit glade, håndfaste og stabile væsen. Alle brugere gennemgik en sprog-screening, som fastslog deres sproglige færdigheder og dannede udgangspunkt for niveaudelingen af undervisningen.

En vigtig detalje har været stabiliteten. Der er ikke blevet aflyst undervisning i Oqqumut, og der har altid været klar besked om ferier og fridage. Endvidere er der blevet taget hensyn til brugernes formåen, ved fx først at starte undervisningen i sensommeren, så brugerne havde fået afviklet ferie og familiebesøg.

Undervisningen i Oqqumut var bygget op omkring moduldansk, fx udtaletræning, grammatik, emner som danske traditioner, nationaldage, bolig, arbejde osv. Den bestod af almindeligt lærestyret undervisning, gruppearbejde og individuelt arbejde.

Undervisningen var tilrettelagt, så den både var gennemskuelig for brugerne og skabte tryghed hos dem, og samtidig var fleksibel nok til at kunne tilgodese de socialt udsatte grønlandere forskelligheder, svingende humør, manglende koncentrationsevne, m.m. Det gennemskuelige og trygge blev opnået ved, at undervisningsdagen blev struktureret med faste rutiner og tydelige mål. Det fleksible bestod i, at der blev skabt rummelighed i undervisningssituationen - både fysisk og psykisk.

Efter et forsøg i pilotprojektet med rollespil omlagdes konceptet til danskundervisning af sproglig karakter. I projektbeskrivelsen var der lagt op til, at der indgik oplysning om samfundet i undervisningen, bl.a. i form af udflugter til biblioteker, forvaltninger, biografier m.v. I Oqqumut kørte projektet dog i mere end et år, inden denne

mulighed blev udnyttet. Først da vurderede man, at brugerne ville have udbytte af en udflugt i undervisningsmæssig forstand.

Projektdeltagerne

Som forudsat i projektdesignet bekræfter projektets erfaringer, at formålet og niveauet for deltagelse afhænger af den enkeltes muligheder og behov. For nogle var der tale om at tilegne sig et dansk, der gør det lettere at forstå og begå sig i en dansk hverdag – hvilket er flertallet - mens der for de andre var tale om at opnå kvalifikationer til at gå videre i uddannelses- eller arbejdssammenhænge.

Delprojektet i København

I Naapiffik startede projektet med, at sproglærer, daglig leder og projektkonsulent mødtes med stedets brugere i februar 2005. Fremmødet til sprogprojektet var fra starten meget ustabil, og med få deltagere. En årsag var antagelig, at forberedelses- og motivationsfasen ikke var så lang og intensiv som tilfældet var i Oqqumut.

Klientellet var meget socialt belastet, ligesom de positive informationer om succeser med tidligere danskundervisning måske ikke helt stod mål med virkeligheden. Der har endvidere været pause i undervisningen i 2½ år, og gruppen på Vesterbro er angiveligt blevet mere marginaliseret i denne periode.

Undervisningen i Naapiffik vedblev med at være præget af et svingende og ustabil fremmøde:

	Antal brugere
Gennemsnitligt antal brugere pr. gang	3
Brugere i alt	11
Tilsagn om at deltage uden at møde op	4

Erfaringerne fra den første periode, frem til september 2005 var, at:

- de fremmødte brugere var generte og flove over, at de var så dårlige til dansk, og at det forhindrede dem i at bruge sproget til dagligt
- det var vanskeligt at lave differentieret undervisning, når brugernes sproglige forudsætninger er meget forskellige
- brugernes ustabile fremmøde gjorde det svært at planlægge undervisningen og en fast rutine
- hovedparten af brugerne havde et misbrug og bar på den måde på en ”tung bagage”, som fyldte meget i deres hverdag, hvilket gjorde det svært for dem at forholde sig til faste rutiner såsom undervisning

- brugerne kunne kun arbejde koncentreret i ca. en halv time ad gangen, fx var en af dem hjerneskadet og havde en ringe korttidshukommelse, der gjorde det svært for hende at modtage indlæring.

Projektkonsulenten foretog løbende brugerevalueringer under forløbet²⁹, hvor brugerne udtrykte tilfredshed med metoden og undervisningen, samt gav deres forventninger til kende i forhold til undervisningens formål og deres eget udbytte. Det blev endvidere aftalt, at undervisningen skulle foregå ugentligt, i stedet for hver 14. dag.

I efteråret 2005 blev 4 brugere testet af den samme sagkyndige fra Sprogcenter Vest, som anvendtes i Oqqumut, således at det blev muligt at foretages en egentlig sammenligning af standpunkter hos de to hold i projektet. Til screeningen mødte fem brugere op, men den ene var for beruset til at deltage i testen. Resultaterne af screeningen viste, at tre ud af de fire testede brugere var meget gode til dansk sammenlignet med andre 'indvandrere'.

Resultat af screening i Naapiffik, hvor Niveau 1 er laveste kompetence:

Navn	Niveau	Discipliner, der er fine	Discipliner, der skal arbejdes med	Forslag til arbejdet	Andet
Kvinde	2,4	Mundtlig kommunikation, Læse og forstå	Skriftlig kommunikation Grundlæggende grammatiske regler for sætningsopbygning etc.	Diverse skriveøvelser Grammatikkursus Projektarbejde	Evt. FVU senere
Kvinde	1,1	Kan kommunikere lidt på dansk	Alfabetisering Mundtlig kommunikation	Begyndermateriale til alfabetisering	Skal have god tid til opgaver
Kvinde	2,4	Mundtlig kommunikation Læse og forstå	Skriftlig kommunikation Sætningsstrukturer Frie skriveøvelser	Diverse skriveøvelser Projektarbejde	Evt. FVU senere
Kvinde	2,4	Skriftlig kommunikation	Mundtlig kommunikation/ Korrekthed	Mundtlige udtryk Frie samtaler Læse bøger	

Resultatet understøtter underviserens konklusion om, at hindringen for at lære dansk måske ikke primært er sproglig, men nok så meget er et spørgsmål, der kan relateres til målgruppens individuelle livssituation, og ikke mindst til deres misbrug.

Det udbredte misbrug i målgruppen har formodentlig spillet en væsentlig rolle i projektet, idet både alkohol- og stofmisbrug påvirker indlæringssevnen. Brugernes misbrugsproblemer er dog kun toppen af isbjerget. Under overfladen gemme sig historier om både omsorgssvigt, incest og vold. Også disse forhold påvirker hukommelse, koncentration og indlæringssevne, og hos brugerne ses ofte de samme symptomer som hos traumatiserede flygtninge.

Underviserens konklusion efter denne periode var, at *"interessen ikke virker overvældende og at misbruget trækker"*. Samstemmende med Nuka Lyng Engberg fra Århus³⁰, der ligeledes har undervisningserfaring i dansk for målgruppen, nåede hun til

²⁹ Der er igennem hele forløbet lavet både skriftlige og mundtlige evalueringer med brugerne. Spørgeguide til de skriftlige evalueringer er vedhæftet som bilag.

³⁰ Engberg, Nuka Lyng. opsøgende konsulent i Århus Kommune, udateret notat

den konklusion, ”at så længe folk er ude i et misbrug, kan det ikke lade sig gøre at deltage i et forløb eller modtage undervisning”. Underviseren mener således, at der skal andet og mere til, før målgruppen vil være i stand til at indgå i et undervisningsforløb: ”Det være sig misbrugsbehandling, få styr på deres boligforhold, deres misbrug og de samlivsforhold, tit med voldeligt indhold, en del af dem lever i, deres økonomi samt ikke mindst arbejdet med den ’tunge sociale bagage/arv’ de bærer rundt på.”

Konklusionen lægger op til at etablere undervisning, som relateres til målgruppens individuelle livssituation og til behandling for deres misbrug. De individuelle traumer fylder meget, og arbejdet med den enkeltes følelser har ikke opmærksomhed fra ’systemets’ side. Det er med andre ord vigtigt at arbejde med det, der står i vejen for indlæringen. Da det imidlertid har ligget uden for herværende projekts muligheder at gå ind i individuelle støtte- og behandlingsforløb, selv i de tilfælde hvor det ville være oplagt og relevant, er spørgsmålet, om det er muligt at etablere en undervisning, som målgruppen har udbytte af, og hvad der i givet fald bør være de organisatoriske rammer for undervisningen.

I de ca. 3 måneder projektet var placeret i Qassi på Koføeds Skole, deltog kun få brugere fra Vesterbro, selv om der var tilbud om ’skolebus’.

	Antal brugere
Gennemsnitligt antal brugere pr. gang	8
Brugere i alt fra Naapiffik	4
Brugere i alt	14

Vanskelighederne med at opnå et stabilt fremmøde af brugere fra Vesterbro til undervisning, både i Naapiffik og i Qassi, skal ses i lyset af, at det er en meget vanskeligt stillet målgruppe, projektet har forsøgt at nå. Det understreges fx af, at Koføeds Skole har sluset 12 grønlandere ud i år, som et resultat af en meget langvarig indsats, hvor de enkelte forløb typisk har taget 3-4 år.

Gennem hele forløbet var der en enkelt bruger, der deltog kontinuerligt, og som følte et stort ansvar for, at de andre brugere mødte op. Han stod for den holdning, at når man som bruger har et ønske om danskundervisning, er det vigtigt at møde op. Denne bruger fik individuel undervisning ind imellem.

I starten af perioden ringede nogle af brugerne og meldte afbud, når de var forberede til at komme, hvilket dog var en form for ansvarlighed. Sidst i forløbet blev nogle af deltagerne både hentet og bragt til undervisning af personalet i Naapiffik.

De 14 kursister der i den sidste periode benyttede tilbuddet i Naapiffik, har bortset fra en enkelt stabil undtagelse haft et svingende og ustabil fremmøde. Det kan ses som en naturlig følge af deltageres massive sociale og ofte misbrugsrelaterede problemer. Men det understreger også betydningen af, at eleverne har et godt kendskab til underviseren og at der er tid til at opnå en social kontakt eleverne og underviseren imellem.

Delprojektet i Esbjerg

I Oqqumut har brugerne været meget aktive såvel i forbindelse med udformningen af undervisningen. Inddragelsen af brugerne skete via snak med hver enkelt, samt ved løbende evalueringsmøder med projektkonsulent, hvor de kunne give udtryk for deres holdning til undervisningen uden lærerens tilstedeværelse. Underviseren blev herefter informeret om evalueringerne og brugte det som udgangspunkt for sin tilrettelæggelse af undervisningen.

Brugerne viste lyst og vilje til at deltage i undervisningen, selv om det hele tiden stod klart, at det var et frivilligt tilbud, som de kunne trække sig fra. Stabiliteten i fremmødet og varigheden af tilknytningen til projektet peger på, at brugerne har haft udbytte af undervisningen.

Brugerantallet fremgår af nedenstående tabel:

	Antal brugere
Antal brugere pr 23.6.2005	14
Antal brugere på prøve	2
Antal brugere der ikke har gennemført hele undervisningsforløbet	11
Antal brugere der har gennemført et helt undervisningsforløb	10
Antal brugere i alt	23

Bag tabellens tal gemmer sig følgende:

■ Brugerstatus pr. 23.6.2005:

Der blev før sommerferien foretaget en brugerevaluering med deltagelse af 6 brugere på et fællesmøde. Evalueringen viste bl.a., at 4 brugere var meget tilfredse med undervisningen og syntes, ”at de virkelig havde rykket sig sprogligt”: De fandt undervisningsformen god, de kunne mærke at de turde bruge det danske sprog mere i dagligdagen, og at de ikke var nær så nervøse når de skulle udtrykke sig verbalt eller skriftligt. De 2 andre brugere ønskede at stoppe – den ene fordi hun havde været ramt af blodpropper i hjernen, og den anden fordi han fandt undervisningen for barnlig.

Den mundtlige evaluering blev suppleret med individuelle skriftlige evalueringer. Der foreligger 9 besvarelser. Af disse fremgår det, at der er stor tilfredshed med undervisningen. Samtlige 9 oplyser, at de føler, de er blevet bedre til dansk, og 8 oplyser, at de har lært mere om danske samfundsforhold.

■ De 11 brugere som ikke gennemførte hele undervisningsforløbet:

De 11 brugere som stoppede undervejs, har haft en gennemsnitlig mødeprocent på 56 %. Her trækkes fremmødeprocenten ned af, at der forekommer måneder med 0 % fremmøde indtil udmelding har været gældende.

Der er forskellige årsager til at disse brugere stoppede, men barsel og flytning til Grønland står for ca. halvdelen af afmeldingerne. Andre årsager er tidligere blodprop i hjernen, epilepsi og manglende hukommelse, begyndende demens, problemer med hukommelse, koncentration og opmærksomhed samt manglende sproglige kompetencer. Men også forhold som meget langsom progression, uoverensstemmelse med aktiviseringsstedet og problemer med meget fravær er medvirkende årsager.

■ De 10 brugere som gennemførte et helt undervisningsforløb:

Den gennemsnitlige mødeprocent for de 10 brugere, der gennemførte hele undervisningsforløbet inklusive pilotprojektet, har været 77 %.

Et omdrejningspunkt for brugernes deltagelse i projekter har været 4 pensionister blandt deltagerne. De mødte op hver gang, og var dermed med til at holde stabiliteten oppe.

De fortsat aktive deltagere har, på trods af deres engagement en række besværligheder at slås med af social, sproglig og helbredsmæssig karakter, herunder problemer med syn og hørelse, voldsom håndrysten, slem astma, problemer med opmærksomhed og hukommelse samt meget langsom progression.

Brugerne har udtrykt, at de har et stort udbytte af undervisningen og at de i flere tilfælde syntes at de begår sig bedre i det danske samfund samt får en større forståelse for Danmarks infrastruktur.

■ Projektets deltagere som helhed:

Af de deltagere, der var før sommerferien 2005, var 8 kvinder og 6 mænd. 9 kom fra Vestgrønland og 4 fra Sydgrønland, mens 1 var uoplyst.

I alt har brugerne bestået 12 modultest (sprogskolens prøver) igennem projektforløbet. Dette har betydet, at betalingen for undervisningen fortsat kunne ske via skolen for en stor andel af brugerne.

Det har været vigtigt, at alle har følt sig velkommen i projektet, også selvom de enkelte gang røg i misbrug. Dette har betydet, at der har været et godt fremmøde, og hvis en bruger ikke kunne komme, har han / hun meddelt det.

Underviserne har oplevet, at brugernes motivation og forudsætninger var meget forskellige. Det har krævet en meget differentieret undervisning under ofte temmelig improviserede forhold, hvor det har været vanskeligt at afgrænse samvær og undervisning. Dette udgør en tydelig parallel til undervisning af traumatiserede flygtninge.

Samarbejde med kommuner og sprogskoler

Delprojektet i Esbjerg omtales først i dette kapitel, idet samarbejdet dér kan udgøre en forståelsesramme for de samarbejdsvanskeligheder, der opstod i det københavnske delprojekt.

Delprojektet i Esbjerg

I forhold til projektets delmål om at klarlægge, i hvilket omfang det reelt er muligt at anvende det tilbud om danskundervisning, der ligger i lov 375 af 28. maj 2003, slår loven fast, at grønlændere med mangelfuldt dansk kan deltage i sprogundervisning på lige fod med udlændinge.

Danskundervisning efter lov 375 er baseret på differentiering af undervisningen, også internt på et hold. I loven er indbygget en fleksibilitet, både med hensyn til hvor undervisningen kan foregå og med hensyn til holdstørrelse. Loven giver mulighed for at kursister med særlige undervisningsbehov kan tilbydes undervisning på små hold, hvad der forekommer at være behov for hos projektets målgruppe, da der vanskeligt kan skabes tilstrækkeligt store homogene undervisningshold.

I pilotprojektet i Oqqumut i Esbjerg anvendte man denne lovbestemmelse. I Esbjerg har sprogskole og kommune været fleksible med hensyn til at indpasse projektet under lov 375. I overensstemmelse med loven sker der en visitation til et sprogligt niveau efter sprogskolens retningslinier. Sprogskolens lærere visiterer, og kommunens tilskud til undervisningen udløses ved, at eleverne efter de første 3 måneder består en sprogfærdighedstest.

Der ligger stadig muligheden for at få flere med i projektet, dels kommer der nye grønlændere til Esbjerg, dels sammenlægges Esbjerg Kommune nu med andre kommuner, hvor der eventuelt også er grønlændere med behov for tilbudet. Men sandsynligheden for at disse i så fald vil rejse til Esbjerg ofr at få undervisning, er måske ikke så stor.

Delprojektet i København

Selv om det ville have været en økonomisk fordel for projektet, og selvom det kunne udgøre en implementeringsmulighed på længere sigt, at anvende lov 375 som finansielt grundlag for sprogprojekter af denne type, har det ikke været muligt at få den samme positive fortolkning af loven i København som i Esbjerg.

Allerede i den indledende research, hvor der blev knyttet kontakt til Københavns Kommunes Familie og Arbejdsmarkedsforvaltnings 7. kontor, Kontoret for voksne med særlige behov (FAF) og til Ungdoms- og Uddannelsesforvaltningen (UFF), blev der givet modstridende meldinger om, hvilken økonomisk støtte sprogprojektet kunne forvente at opnå. FAF betragtede projektet som et undervisningsprojekt, der skulle støttes efter lov 375, UFF betragtede derimod projektet som et socialt projekt hjemmehørende under FAF.

I det følgende præsenteres kort problematikken med en beskrivelse af FAF, Sprogcentret Kigkurren og UFF, som er de centrale aktører i København i dette spørgsmål:

■ FAF

FAF har til opgave at iværksætte indsatser i forhold til truede og socialt marginaliserede grupper, bl.a. hjemløse og stofmisbrugere. Herunder at yde økonomisk støtte til frivilligt socialt arbejde, stå for social boliganvisning og iværksætte boligsocialt arbejde.

FAF's indsats for udsatte grønlanderne i København koordineres med Frederiksbergcentret, da der for manges vedkommende er et misbrug indblandet. Man arbejder bl.a. med at skabe alternative boliger og beskæftigelse, forældre/børn kontakt, behandlingstilbud, skæve boliger (fx Iglo fælleshus). Desuden har FAF planlagt at kvalitetsudvikle indsatsen over for grønlandere med kursustilbud til sagsbehandlere samt ansættelse af en social vicevært.

FAF har tidligere, i forbindelse med opfølgning på Hvidbogen for socialt udsatte grønlandere, lavet en redegørelse om tiltag overfor socialt udsatte grønlandere. Af redegørelsen fremgår det bl.a. at:

”Socialt marginaliserede grønlandere tilbydes de samme ydelser som alle andre danske statsborgere, og en stor del af dem opfanges af de sædvanlige tiltag, der er til rådighed. Samtidig må det konstateres, at deres kulturelle særpræg ikke nødvendigvis tilgodeses, idet de netop – grundet deres danske statsborgerskab - ikke tilbydes samme særtilbud som andre etniske minoriteter, f.eks. undervisning i dansk på modersmålet og aktiveringstilbud, som tager hensyn til deres kulturelle karakteristika.”

Omkring sprogundervisning står der i redegørelsen:

”For de lidt stærkere grønlandere er der et behov for kurser, der fungerer om en slags introduktion til de eksisterende sprogskoler. Undervisningen skal styrke brugernes mundtlige og skriftlige danskkundskaber gennem samtaler, opgaveløsning m.v. Der oprettes rent grønlandske hold.”

Det var i forlængelse af disse hensigtserklæringer i redegørelsen, at danskundervisningsprojektet søgte om støtte. Men FAF henholdt sig som nævnt til, at målgruppen i vores projekt hørte ind under målgruppen i lovgivningen for sprogundervisning (lov 375). FAF havde derfor svært ved at se, hvordan de kunne medvirke til, støtte eller etablere egentlige sprogprojekter, idet forvaltningens ansvarsområde primært er omsorgs- og behandlingsmæssige tiltag. FAF henviste derfor til UUF.

FAF tilkendegav, ”at det ikke er viljen det skorter på”, men man mente, at lovgivningen burde ændres. Grønlandere burde defineres som værende af anden etnisk herkomst.

■ Sprogcentret Kigkurren:

I København er der 6-7 sprogcentre, hvoraf Sprogcentret Kigkurren er det eneste der er kommunalt, de andre er private. Sprogcentret Kigkurren tilbyder undervisning i dansk for voksne udlændinge. Sprogcentret har undervisning på alle de 3 niveauer af danskuddannelse, der afsluttes med statskontrollerede prøver. Undervisningen foregår i et voksenpædagogisk miljø med edb-faciliteter, studieværksted og mulighed for

fleksible undervisningsforløb. Lærerne, der benyttes af sprogcentrene, er uddannet som indvandrerlærere - en uddannelse der tager 1 år.

Grønlænderne kan få undervisning på sprogcentrene på samme vilkår som øvrige fremmedsprogede. Der havde dog hidtil ikke været nogen grønlandere, som henvendte sig.

Kigkurren har som tidligere nævnt, på foranledning af Københavns Kommune, forsøgt at etablere danskundervisning i Grønlændernes Hus og på Qiperoq. Her mødte der kun få op. Kommunen lagde op til, at undervisningen også skulle indeholde en social del, men det kunne Kigkurren ikke tilbyde.

Kigkurren havde i den forbindelse besøgt de forskellige grønlanderprojekter i København og havde på den baggrund vurderet, at gruppen af grønlandere er for udsatte til, at Kigkurren kan tage dem ind. Hvis Kigkurren skulle være med til at løfte en sådan opgave, mente man, at et eventuelt projekt burde lade sig inspirere af fx den undervisning, der gives i værestederne for torturofre.

Hvis sprogprojektet skulle finansieres under lov om sprogcentre, måtte det ske efter aftale med UUF. Kigkurren kunne dog også tilbyde undervisning som indtægtsdækket virksomhed med en sproglærer finansieret af projektmidler.

■ UFF

Selv om lov 375 fastslår, at grønlandere med mangelfuldt dansk kan deltage i sprogundervisning på lige fod med udlændinge, vurderede UUF, at de ikke er hjulpet ved, at man presser dem ind under de nuværende sprogkurser. Man betragtede umiddelbart sprogundervisningsprojektet som et socialt projekt, der var hjemmehørende under FAF's indsatsområde. UFF mente ikke, at der var nogen idé i at have projekter af denne art under danskundervisningsloven. De henviste i den forbindelse til, at der ikke havde været succes med Kigkurrens sprogprojekt i 2003.

UFF gjorde i lighed med Kigkurren opmærksom på, at hvis et sprogprojekt skulle finansieres under loven om sprogcentrene, skulle underviseren være uddannet indvandrerlærer. Man medgav dog, at tidligere projekter muligvis ikke havde haft de rigtige lærerkræfter, og at effekten af at anvende en dobbeltsproget lærer ikke var blevet undersøgt i deres regi.

■ Afslag på ansøgninger:

I april 2005 blev de første ansøgninger om støtte til sprogprojektet sendt til begge forvaltninger. Ansøgningen gjaldt finansiering af undervisning i dansk for socialt udsatte grønlandere, 2 gange ugentligt af 3 lektioner. Eventuelt kunne projektet løftes af de to forvaltninger i fællesskab.

UUF gav hurtigt et afslag, blandt andet på baggrund af det tidligere projekt, som viste at *"de socialt udsatte grønlandere ikke kan honorere de krav, der stilles i danskuddannelsesloven, selvom undervisningen tilbydes i nærmiljøet som foreslået"*. UUF anbefaler derfor ikke at *"danskundervisning til denne udsatte gruppe foregår inden for et uddannelsessystem, hvor det forudsættes, at deltagerne deltager aktivt, følger læseplaner, regelmæssigt går til statskontrollerede prøver og gennemfører hele uddannelsen inden for tre år"*. UUF mente, at det kunne være relevant og gavnligt, at

tilbyde socialt udsatte grønlandere danskundervisning i en anden sammenhæng. (underforstået som socialt projekt).

FAF meddelte i løbet af efteråret 2005, at de ikke kunne imødekomme ansøgningen, til trods for at begge forvaltninger samtidigt anerkendte behovet. Det trak ud med et skriftligt afslag fra FAF, hvilket var en forudsætning for at kunne efterprøve begge forvaltningers afslag. Begrundelsen for et afslag fra FAF, var ifølge en mundtlig tilbagemelding, at en finansiering i givet fald skulle tages fra bevillingerne på hjemløseområdet, og at der derfor ikke var mulighed for at støtte projekter af denne art.

Københavns Kommune gennemførte en større omstrukturering i efteråret 2006, hvor FAF og UUF blev omdannet til henholdsvis Socialforvaltningen (SOF) og Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen (BIF). Samtidig kom der ny medarbejdere på området. Disse forhold medførte, at den oprindelige ansøgning måtte reformuleres og genfremsendes til socialforvaltningen med henblik på en udvalgsbehandling, der kunne bringe en afklaring. Et eventuelt afslag ville kunne lægges til grund for en anke og en mere principiel afgørelse af spørgsmålet.

I afslaget fra UUF, april 2005, fremgår det, at det er ”*en pointe, at videnscentret står for undervisningen*”, dvs. Videns- og Formidlingscentret for Socialt Udsatte. Dette kunne muligvis gøres gældende i projektets første år, hvor der blev afprøvet en undervisning forestået af en tosproget og flerkulturel lærer, som ikke var tilknyttet et sprogcenter; men ikke i 2006, hvor undervisningen blev ydet af en lærer fra Sprogcentret Kigkurren, men stadig er blevet finansieret af videnscentret.

I den seneste ansøgning til kommunen, fremsendt i juli 2006, søgtes undervisningen finansieret fra 1. september 2006 og fremover. Det anbefalede, at undervisningen fortsat blev varetaget af Sprogcentret Kigkurren, og at det blev placeret i værestedet Naapiffik eller alternativt i værestedet Qiperoq.

I efteråret 2006 blev det mundtligt meddelt fra SOF, at afgørelsen var blevet tilbagevist fra en politisk udvalgsbehandling til en afgørelse på forvaltningsniveau mellem de 2 implicerede forvaltninger. Der er stadig ikke i skrivende stund (primo 2007) fremkommet nogen endelig afgørelse, hverken skriftligt eller mundtligt.

Opsamling og anbefalinger

Det samlede projekt er gennemført i perioden august 2004 til december 2006, og helt overordnet må det konkluderes, at der både er et udbytte af projektet og et dokumenteret behov for danskundervisning for socialt udsatte grønlændere.

Projektets har lagt vægt på at danskundervisningen skulle fokusere på det sproglige, men at der som et integreret led i undervisningen indgik samfundsrelaterede oplysninger samt udadrettede funktioner med besøg på virksomheder, hos offentlige myndigheder og institutioner samt udflugter til kulturelle tilbud. Brugere er dermed blevet bedre rustet til at kunne benytte nærmiljøet, og projektet har bidraget til, at de hen ad vejen har udviklet fællesskab og samvær med andre

Resultaterne peger ikke på entydige modeller for en danskundervisning for socialt udsatte grønlændere, men de peger på en række nødvendige og relevante forudsætninger og indholdselementer for tilrettelæggelse af undervisningsforløb.

Målet med undervisningstilbudet

Hvis socialt udsatte grønlændere skal motiveres til at deltage i danskundervisning, må målet med undervisningen ikke udelukkende være eksamens- eller erhvervsrettet, men må primært sigte på at lære dansk. Det giver på kort sigt den enkelte en højere livskvalitet, og gør ham/hende i stand til bedre at begå sig i det danske samfund. Ud over de oplagte menneskelige og sociale gevinster ved dette, vil det formodentlig være en god investering på længere sigt, idet deltagerne derved bliver mindre socialt udsatte.

Brugere har udtrykt tilfredshed med dansksprogsundervisningen, bl.a. med hensyn til at blive bedre til at kunne spørge ind til danske normer, værdier og strukturer i samfundet. Det har endvidere været vigtigt for brugere at kunne tale dansk med en dansker under trygge forhold. Nogle brugere har udtrykt, at de nu kan undvære tolk i visse situationer, fordi de er blevet mere modige mht. at spørge, hvis de ikke har forstået et spørgsmål eller svar første gang.

Undervisningens rammer og organisering

Når der igangsættes danskundervisning for udsatte grønlændere, har værtskabet stor betydning for projektets helhed, både i forhold til opstart, selve forløbet og i forhold til den kontinuerlige kontakt med målgruppen. For at kunne opnå et godt resultat, må der afsættes tid til at lave en grundig research, der undersøger de reelle muligheder for en placering. Man må se nærmere på både det geografiske område og på de (væ-re)steder, hvor undervisningen ønskes placeret.

Deltagelse i projektet skal være frivillig. Brugere har taget ansvar for undervisningens indhold ved løbende at deltage i brugerevalueringer, og nogle af brugere har endvidere formuleret ønsker for fremtidig kompetenceudvikling.

Hvad angår tilrettelæggelse af undervisningen, er det vigtigt at struktur og rutiner skaber den ro og forudsigelighed, som brugerne behøver. Vigtigheden af kontinuitet gælder også i forhold til lærerstaben. Samtidigt skal der være plads til rummelighed i undervisningen, så brugen ved, at han/hun kan møde op til undervisningen, selvom vedkommende har det dårligt.

Der bør være en høj grad af struktur og kontinuitet i undervisningen. Ferier, højtider o.a. der kan påvirke planlægningen af undervisningen bør meldes ud så tidligt som muligt, og der bør op mod begivenhederne informeres grundigt og løbende om ændringer. De 5 ugentlige lektioner, som sprogskolerne kører med, virker passende for gruppen og gør det muligt at skabe den fornødne kontinuitet. Der er dog også brugere der ønsker undervisning som et mere intensivt forløb, der kan skabe retning og struktur på dagligdagen.

Det er optimalt med et særligt undervisningslokale, som brugerne oplever som en slags klasselokale. Udsatte grønlandere kender bedst til den "gammeldags" undervisningsform dvs. lærerstyret tavle-undervisning - de er ikke fortrolige med gruppearbejde og andre nyere undervisningsformer. De meget små lokaler i Naapiffik i København var ikke særlig velegnede til undervisning. Andre relevante forudsætninger gjorde dog, at Naapiffik blev valgt som undervisningssted. Man kendte målgruppen, og man var meget interesseret i projektet. Det anbefales at benytte Qiperoqs lokaler, hvor der er ledig kapacitet. Det vil imidlertid forudsætte, at personale fra Naapiffik kan deltage, da det er dem der har kontakten med de mest udsatte.

Løbende brugerevaluering er en god måde at få brugerne til at føle ejerskab for projektet på. Det har samtidig gjort, at der kunne justeres både undervisningsmæssigt og i forhold til brugenes egen adfærd. De brugere, der har deltaget i undervisningen, har deltaget med baggrund i et ønske om at lære mere dansk. De har endvidere selv skulle formulere hvilke mål de ser med danskundervisningen. Målene var klare, fx:

- at kunne formulere sig bedre på dansk
- at kunne kende forskel på nutid og datid
- at lære fremmedord
- at turde bede en dansker om at tale lidt langsommere
- at blive så god til dansk, at man kan komme i betragtning på det danske arbejdsmarked

Brugerne i Esbjerg har endvidere deltaget i modultest, som har været med til at dokumentere en positiv udvikling blandt projektdeltagerne.

Projektets følgegrupper har haft forskellige forudsætninger. Medlemmerne af følgegruppen i Esbjerg havde kun lidt kendskab til hinanden inden projektets start, og for nogens vedkommende var området nyt, mens flere medlemmer af følgegruppen i Naapiffik, havde et godt kendskab til hinanden og i forvejen arbejdede sammen om målgruppen. Det har været forskelligt, hvor meget medlemmerne har bidraget direkte til projektet, men alle har været vigtige for forløbet. De personer, der arbejder med målgruppen til daglig, har været meget entusiastiske. Der har over hele linien været et godt samarbejde og en fælles vilje til at finde de bedste løsninger for målgruppen.

Lærerne og undervisningens indhold

Erfaringerne peger på, at der primært bør anvendes undervisere, der er udannet til at undervise mennesker af anden etnisk herkomst, dvs. lærere der typisk er ansat ved sprogcentre. Disse undervisere har en særlig indsigt i, hvordan dansk indlæres som fremmedsprog og har sproget i centrum. Der skal dog ikke ses bort fra de særlige muligheder og kvaliteter, en tosproget og flerkulturel lærer kan bibringe målgruppen, ligesom begge typer af undervisere kan drage samfundsperspektiver ind i selve undervisningen.

Det er nødvendigt at benytte lærere fra sprogskolerne, hvis man ønsker at opnå økonomisk støtte i henhold til lov 375. Undervisningen er i så fald økonomisk betinget af, at kursisterne består de modultest der udløser en finansiering³¹.

Udsatte grønlandere minder i undervisningssammenhæng om traumatiserede elever og kan derfor profitere af sammen type undervisning. Undervisningen skal have en genkendelig form, hvor der er brug for megen tålmodighed. Undervisningen skal have karakter af samtale og være et frirum, hvor brugerne oplever, de kan fortælle ærligt om, hvad de har svært ved rent sprogligt, og også om hvad der er vigtigt for dem at lære. Det er vigtigt, at tilgodese den individuelle proces og arbejde med forskellige mål for de forskellige brugere, da der på et hold må forventes at være brugere med meget forskellige udgangspunkter både socialt og sprogligt. Også brugernes motivation for at deltage er forskellig, og også dét kræver en differentieret undervisning.

Sprogprojektet har vist, at en undervisning med fokus på bl.a. grammatik, skriftsprog, begrebsforståelse fungerer. I undervisningen har det vist sig nyttigt at arbejde med tekster, der omhandler målgruppen, så brugerne får en større forståelse af, hvad der tænkes og sættes i værk for dem.

I selve undervisningen forledes man let til at tro, at målgruppen er bedre til dansk, end de egentlig er. Derfor indplaceres de ofte på moduler og trin, der er for svære. Hvis der undervises større hold, kan brugerne screenes fra starten og fordeles på mindre hold på baggrund af screeningsresultaterne. På grund af brugernes meget forskellige dansksproglige niveau, var det således i Oqqumut i Esbjerg nødvendigt at lave to forskellige hold.

Udover undervisning i dansk, er der et ofte formuleret ønske om og behov for undervisning i grønlandsk for målgruppen. Det grønlandske skriftsprog blev ændret i 1973, og der er mange grønlandere, der som følge heraf kun har lært såvel grønlandsk som dansk halvt, de er dobbelt-halvt tosprogede. At kunne sit modersmål, og det deraf afledte behov for modersmålsundervisning, må i denne sammenhæng ses som en kendt og udbredt forudsætning for at kunne indlære dansk.

³¹ Uddybes i afsnit om lov 375

Projektdeltagerne

At lære dansk er en nødvendig forudsætning for socialt udsatte grønlanderes inklusion i det danske samfund af flere grunde: En del er udelukket fra arbejdsmarkedet pga. deres dårlige danskundskaber. Flere har en uddannelse med sig fra Grønland, som de ikke kan anvende i Danmark. Målgruppen har lang vej til arbejdsmarkedet pga. de meget komplekse problemstillinger, som de tumler med. For dem der har børn, er undervisningen en forudsætning for, at de kan hjælpe deres børn med lektier og tilpasning til danske forhold.

For de grønlandere, der kommer igennem et afklaringsforløb og bliver afklaret til en førtidspension, har danskundervisningen stadig sin berettigelse, dels fordi undervisningen øger deres selvværd og deres mulighed for integration, og dels fordi det hjælper dem ud af en sproglig konstitueret isolation.

Det er en delkonklusion i projektet, at så længe folk er ude i et massivt misbrug, kan det ikke lade sig gøre at deltage i et forløb eller modtage undervisning. Det udbredte misbrug i målgruppen spiller en central rolle, og det må konstateres, at misbrug og indlæring ikke harmonerer særlig godt. Misbrug gør indlæringen langsom, og svækker hukommelsen og erindringerne fra den ene undervisningslektion til den anden. Brugernes misbrugsproblemer er dog kun toppen af isbjerget. Under overfladen gemmer sig historier om både omsorgssvigt, incest og vold. Disse forhold påvirker også hukommelse, koncentration og indlæringsevne, og hos brugerne ses ofte samme symptomer som hos traumatiserede flygtninge.

Det er ligeledes en delkonklusion, at det kan tjene et formål, at modtage brugere til undervisning også i lettere påvirket tilstand. Det er de også ofte, når de skal klare sig på dansk ude i "virkeligheden", og formålet med at lære dem dansk er jo netop, at de lærer at bruge det i hverdagssammenhænge uden for undervisningslokalet. At deltagerne møder op, er aktive og ønsker mere intensive sprogforløb, der kan hjælpe dem med at strukturere deres dag - også selvom de er lettere berusede - tyder på et vist engagement, en motiverende funktion, og på at den sociale del af undervisningen er vigtig for brugerne.

Det anbefales, at man i undervisningen arbejder med det, der står i vejen for indlæringen. Der bør etableres undervisning, som relateres til målgruppens individuelle livssituation, og deres misbrug og individuelle traumer skal om muligt behandles. Der bør gives mulighed for at tilrettelægge individuelle støtte- og behandlingsforløb, i kombination med særlig tilrettelagt danskundervisning, og med støtte fra sprogligt og kulturelt kvalificerede mentorer eller SKP'er. Det må tages alvorligt, at undervisning ikke altid kan stå alene, og der skal andet og mere til, før den enkelte er i stand til at indgå i et undervisningsforløb.

I undervisningssammenhæng bør der være positive forventninger til målgruppen og stilles relevante krav, hvor brugerne får mulighed for at udfolde og udvikle deres sproglige kompetencer. Grønlandere er vant til at honorere store krav og har generelt et stort udviklingspotentiale. Brugere skal ikke behandles som svage, ikke-handlekraftige individer, hvor der ikke forventes fremskridt og udvikling. I undervisningen må der arbejdes såvel med kulturforståelse, som med personlige forhold. Bru-

gerne skal kunne acceptere deres egen situation for at kunne komme videre. En særligt tilrettelagt dansksprogsundervisning har betydning for socialt udsatte grønlændere både socialt og i forhold til deres handlingsorienterede kompetencer. Det er nødvendigt at tilgodese aspekter, der vedrører deltageres motivation og forståelse. Socialt udsatte grønlændere har også ønsker for fremtiden, og danskundervisningen kan have en central rolle. Projektdeltagerne er meget bevidste om, at det er vigtigt at kunne det danske sprog, for at kunne indfri deres ønsker for fremtiden, i forhold til uddannelse, arbejde og integration. Endvidere er ønsket om at blive boende i Danmark, et incitament til at lære dansk.

Det anbefales, at der i en periode gives positiv særbehandling til socialt udsatte grønlændere, især på sprogområdet. Det er vigtigt for undervisningens succes, at de udsatte grønlændere selv er med til at definere deres problemer og med til at udarbejde løsningsforslag. Det er ligeledes vigtigt at lytte til, hvad brugerne mener, har direkte eller indirekte betydning for deltagelsen i danskundervisning.

Lov 375

Projektets havde som delmål at klarlægge i hvilket omfang, det er muligt at anvende det tilbud om danskundervisning for voksne udlændinge, der ligger i lov 375 af 28. maj 2003³². Herboende grønlændere over 18 år, som af særlige grunde ikke behersker det danske sprog i et sådant omfang, at de kan fungere i det danske samfund, sidestilles med udlændinge. Det skal efterprøves, om loven er rummelig nok til at skabe et tilbud til personer, der i perioder har svært ved at strukturere deres tid og hverdag.

Loven indeholder følgende områder der er relevante for projektet:

1. Grønlændere med mangelfuldt dansk kan deltage i sprogundervisning på lige fod med udlændinge.
2. Kommunalbestyrelsen tilbyder voksne udlændinge, der bor og er folkeregistreret i kommunen, danskuddannelse.
3. Uddannelserne tilrettelægges fleksibelt med hensyn til tid, sted og indhold for at fremme samspillet med kursistens beskæftigelse, aktivering eller uddannelse.
4. I tilbuddet om danskuddannelse ligger en trinvis opbygning af sprogtilegnelsen inddelt i moduler og med klare evaluerbare mål for hvert modul.
5. Der kan afkræves selvforsørgende kursister, som ikke er omfattet af integrationsloven, gebyr for deltagelse i danskuddannelse.

³² Bekendtgørelse af lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl., jf. lov nr. 375 af 28. maj 2003 med de ændringer, der følger af § 4 i lov nr. 1380 af 20. december 2004 og § 1 i lov nr. 402 af 1. juni 2005, er vedhæftet som bilag i sin fulde ordlyd.

6. Tilbuddet omfatter danskuddannelse i op til 3 år efter det tidspunkt, hvor udlændingen første gang kan påbegynde danskuddannelse.

Ad 1.

I lov 375 indgår det i formålet ”... at bidrage til at voksne udlændinge med udgangspunkt i deres individuelle forudsætninger og integrationsmål opnår nødvendige dansksproglige kompetencer og viden om kultur- og samfundsforhold i Danmark ... at de så hurtigt som muligt tilegner sig færdigheder i at forstå og anvende det danske sprog og opnår kendskab til det danske arbejdsmarked ... at fremme voksne udlændinges aktive brug af det danske sprog samt bidrage til, at de opnår almene kundskaber og færdigheder, som er relevante i forhold til arbejde og uddannelse samt livet som medborger i et demokratisk samfund.”

I lovens formål er det således vanskeligt at finde hindringer for at etablere særligt tilrettelagte undervisningsforløb i dansk for herboende socialt udsatte grønlændere. Ikke desto mindre rummer lovgivningen også forskellige vanskeligheder, ligesom der har været væsentlige forskelle i fortolkning og udmøntning af lovteksten i de to projektkommuner.

Ad 2.

”Kommunalbestyrelsen tilbyder voksne udlændinge danskuddannelse”. Kommunernes fortolkning af hvad dette betyder, er forskellig, men danskuddannelserne udbydes primært af kommunale sprogcentre samt andre offentlige uddannelsesinstitutioner eller uddannelsesinstitutioner der er godkendt af det offentlige. Dertil kommer andre private udbydere, når uddannelsen tilbydes som led i aktivering eller beskæftigelse på en privat eller offentlig virksomhed.

Erfaringen viser imidlertid, at de socialt udsatte grønlændere ikke benytter sig af de etablerede tilbud om sprogundervisning på VUC. En del af målgruppen har negative oplevelser af sprogforløb på sprogcentre, hvor de har følt sig udstødt af andre etniske grupper. Det er vanskeligt for socialt udsatte grønlændere at få udbytte af de eksisterende tilbud om danskundervisning. De kan ikke, eller kun med store vanskeligheder, klare sig på et almindeligt sprogcenter. De har som tidligere beskrevet, helt særlige sproglige forudsætninger i forhold til andre grupper af udlændinge, og på den baggrund, er det vanskeligt at forestille sig tilbud målrettet til denne gruppe, der også er til gavn for andre grupper af anden etnisk herkomst.

At udbydere efter aftale med en kommunalbestyrelse kan varetage andre integrationsopgaver end danskuddannelse, herunder formidling af praktikforløb og job til kursister, åbner mulighed for at søge sprogundervisning betalt i særligt tilrettelagte afklarings- og aktiveringsforløb. Københavns Kommune indgår fx enkeltkøbsaftaler i forbindelse med aktiveringsforløb, og det anbefales i den forbindelse, at danskundervisning indgår som et individuelt tilbud / krav i aftalerne³³.

Ad 3.

³³ Det vil angiveligt blive forsøgt praktiseret af Kofoeds Skole.

Der er i lov 375 indbygget en fleksibilitet, både med hensyn til hvor undervisningen kan foregå og med hensyn til holdstørrelse. Loven giver mulighed for at kursister med særlige undervisningsbehov kan tilbydes undervisning på små hold, hvad der må anses for en realistisk løsning for denne gruppe. Muligheden for at skabe homogene undervisningshold er ikke til stede med så få mulige deltagere, og derfor er lovens understregning af en differentieret og individuel tilgang konstruktiv.

Kursisterne skal dog iflg. loven, aktivt følge det planlagte uddannelsesforløb. I den sammenhæng er det er en entydig konklusion på projektet, at socialt udsatte grønlændere bedst kan nås i undervisningstilbud, der er særligt tilrettelagt for dem og samtidig er lokalt forankret. Målgruppen lider generelt under psykosociale funktionsnedsættelser og har særlige behov. De har svært ved at møde frem på en bestemt dag og i et bestemt tidsrum, og det vil være særdeles vanskeligt at tilrettelægge en undervisning, der matcher gruppen og samtidigt stiller entydige krav om stabil deltagelse.

Projektet kan tilslutte sig følgende anbefaling fra Københavns Kommune³⁴:

”For de socialt svageste grønlændere er der behov for specialundervisningslignende tilbud for mindre grupper på ca. 6-8 personer. Tilbudet foreslås udformet som ud-af-huset undervisning, der foregår, hvor brugerne er, på varmetuer og værksteder. Sprogundervisningen tager udgangspunkt i hverdagen og i de situationer, hvor brugerne har behov for at beherske det danske sprog.”

Ad 4.

Kommunalbestyrelsen afholder udgifterne til danskuddannelse via tilskud til udbydere efter takster pr. gennemført og bestået modul. Taksten kan kun udbetales én gang pr. modul, medmindre der foreligger særlige omstændigheder. Det betyder i praksis, at elever der deltager i undervisning via sprogcentre skal bestå modultest løbende for at kunne udløse finansiering af undervisningen. I projektet har denne finansieringsform haft vanskelige vilkår, særligt for de dårligst stillede i København. Der har været et tydeligt behov for at kunne anvende andre koncepter for finansiering og at udvikle andre parametre for den sproglige udvikling end modultest.

Problemstillingen belyses yderligere i afsnittet om ”Samarbejde med kommuner og sprogskoler”, hvor vanskeligheder med den forvaltningsmæssige ansvarsplacering uddybes.

I forhold til finansiering af sprogprojektet i Esbjerg, svarer en koordinator på sprogundervisningen i kommunen, på spørgsmålet om, hvorvidt undervisningen kan rummes inden for lovens rammer:

”ja - faktisk kan kommunerne gå lige ind i loven og hente pengene hjem”. Grønlænderne har ret til undervisningen, og kommunen har pligt til at informere dem om disse rettigheder. Sådan som projektet er kørt i Esbjerg har vi ikke engang bøjet loven. Den eneste tilpasning der er foretaget, er en omrokering af

³⁴ Redegørelse om tiltag overfor socialt udsatte grønlændere i forbindelse med opfølgning på Hvidbogen.

nogle af brugerne fra danskundervisning spor 2 til spor 1, fordi de ikke kunne bestå testen efter 3 mdr. Som projektet er kørt indtil nu, kan sprogskolen derfor få økonomien til at løbe rundt.”

Selvom det er en generel erfaring, at grønlanderne forstår mindre dansk end det umiddelbart ser ud til. Er der i Esbjerg bestået tilstrækkeligt mange modultest til, at sprogskolen har kunnet holde sine penge hjemme.

Umiddelbart er det en fordel for sprogprojekter og deres muligheder for implementering, hvis der kan opnås finansiering af undervisningen via lov 375. Dog er der samtidig behov for at kunne finansiere undervisning til de dårligst stillede, der ikke er bundet op på fremmødeprocenter og testresultater.

Ad 5.

I følge lov 375, § 14, stk. 2. kan der, efter regler fastsat af ministeren for flygtninge, indvandrere og integration, afkræves selvforsørgende kursister, som ikke er omfattet af integrationsloven³⁵, gebyr for deltagelse i danskuddannelse.

Denne bestemmelse omfatter grønlandere og udgør et særligt problem, for den del af målgruppen der modtager pension. Denne del af målgruppen er mennesker, der i forvejen har svært ved at klare dagen og vejen og det kan ikke forudsættes, at eleverne har midler til at betale gebyr for at deltage i undervisningen. Kursusafgiften for brugere der får pension er 500 kr. pr semester / modul (½ års undervisning).

Esbjerg Kommune har ikke fundet det muligt at afvige denne praksis, selvom den udgør en reel økonomisk barriere for denne gruppe. Man har vurderet at der heller ikke er grundlag for at træffe politisk beslutning om dispensation for kursusafgiften for særlige grupper, sådan som det har været drøftet i projektets følgegrupper, og som lovgivningen giver mulighed for.

Projektet har vægtet højt, at alle skulle have mulighed for at deltage, derfor har VFC Socialt Udsatte afholdt udgiften for disse personer i projektperioden. Det vil imidlertid være formålstjenligt at finde en mere permanent løsning.

De grønlandske huse kan muligvis være medspillere i en mere permanent løsning af problematikken. Det grønlandske hus i Odense har således i forlængelse af projektet, givet tilsagn om at finansiere kursusafgiften for deltagelse i sprogundervisningen til de berørte grønlandske pensionister i Esbjerg. Finansieringen kan muligvis opnås gennem en ansøgning om ekstrabevilling til formålet.

Ad 6.

Kommunerne har jvf. den ordinære danskuddannelseslov ikke pligt til at betale for danskundervisning for personer, som har været mere end tre år i Danmark. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at udlændinge, som ikke har påbegyndt eller afsluttet

³⁵ Uddannelsen er vederlagsfri for udlændinge omfattet af integrationsloven.

danskuddannelsen i løbet af den treårige periode, fortsat skal have tilbud om danskuddannelse.

De nævnte personer kan tilbydes danskundervisning under aktivloven, som aktive-ringstilbud, men der er ingen pligt til det. Der vil derfor være personer blandt de nuværende kursister, som efter næste beståede test ikke længere vil være blandt dem som Esbjerg kommune tilbyder danskundervisning. Men disse personer er stadig motiverede for danskundervisning og har glæde og gavn af den undervisning de modtager.

Spørgsmålet er så, hvilken finansiering man kan forestille sig for den fortsatte undervisning, da det ikke umiddelbart er entydigt indlysende, at kommunerne vil finansiere dette. En sproglærer fra sprogcentret koster ca. 600 kr. pr. lektion. Hvis værestederne selv havde mulighed for at købe sig til dette tilbud, ville det på mange måder være ideelt. Det ville betyde, at undervisningen kunne tilrettelægges efter brugernes behov og ikke kun med henblik på at bestå bestemte tests. Samtidig udelukker det ikke, at de der kan og vil bestå test, fortsat kan gøre det.

Samarbejde med kommuner, sprogskoler m.m.

I Esbjerg har samarbejdet med kommunen været godt. Tingene er blevet løst, bl.a. fordi der har været samarbejde forvaltninger imellem om at støtte projektet. Derved har man i kommunen også haft mulighed for at følge brugerne på tæt hold, hvilket man ønskede, fordi målgruppen syntes "uden for rækkevidde". I Esbjerg er der sideløbende med sprogprojektet igangsat et afklaringsforløb, hvor man i samarbejde med REVA vil finde ud af, hvor de socialt udsatte grønlandere befinder sig i forhold til arbejdsmarked, uddannelse eller pension.

Sprogprojektet har ikke kørt optimalt i København, Det har ikke skortet på velvilje fra de mange implicerede. Der var både lokaler, lærerkræfter og brugere til at starte en kontinuerlig undervisning, men man måtte i projektet erkende, at målgruppen er hårdere socialt belastet og at afstanden mellem forvaltninger og målgruppe er større end tilfældet er i Esbjerg.

Københavns Kommune har ikke i samme omfang som i Esbjerg udnyttet de muligheder, der lå i projektet, primært med henvisning til, at et sprogprojekt har været prøvet før uden held. Endvidere virker det som om beslutningen om støtte falder ned mellem to forvaltninger. Der er ikke opnået klarhed over, hvordan danskundervisning for socialt udsatte grønlandere i København kan finansieres fremover.

Hvad angår en eventuel fremtidige undervisning, anbefaler projektet, at undervisningen som hidtil varetages af Sprogcentret Kigkurren og placeres i værestedet Naapiffik eller alternativt i værestedet Qiperoq.

Det har været langsommeligt at involvere en lokal frivillighedsorganisation i arbejdet med at yde lektiehjælp. Det blev forsøgt i Esbjerg. Sagsgangen fra anmodning om frivillige til de første frivillige blev involveret, var meget lang. Det viste sig efterfølgende, at de udsatte grønlandere, blev vurderet som værende "for udsatte" til, at de

frivillige kunne løse opgaven. De frivillige, der stod til rådighed, var selv skrøbelige og havde behov for at føle sig trygge og være en del af projektet. Det frivillige niveau forekom at være mere bureaukratisk end det offentlige regi, de skulle understøtte og komplementere. Det anbefales at forsøge at rekruttere frivillige fra civilsamfundet, der kan gå direkte ind som ressourcepersoner i forhold til grønlanderne.

Det bør være en myndighedsopgave, at være ansvarlig for den nødvendige tolkebi-stand til socialt udsatte grønlandere. Der bliver ofte tilbudt tolk til mennesker af anden etnisk herkomst, når de skal i kontakt med det offentlige system i Danmark, såsom lægekonsultation og besøg på forvaltninger. Når det gælder grønlandere, går man ud fra, at de er danske og derfor kan både tale og forstå dansk. At grønlandere ikke modtager tolkebi-stand, medfører ofte misforståelser mellem sagsbehandler/ offentlig myndighed og borger. De har ofte forskellige opfattelser af, hvilke aftaler der er indgået. Det medfører, at en hel del grønlandere ikke modtager den rette hjælp, hvilket igen fører til yderligere marginalisering. Hvis grønlandere bliver spurgt, om de ønsker tolk, er svaret ofte nej, fordi de ikke ønsker at være til besvær.

Socialt udsatte grønlandere bør tilbydes samme form for introduktion, der bliver tilbudt andre etniske grupper der ankommer til Danmark. Da grønlanderne pr. definition er danske, har de der har bosat sig i Danmark, aldrig modtaget en sådan introduktion. Det grønlandske samfund er imidlertid opbygget meget anderledes end det danske, og det danske samfund kan stadig virke meget fremmed, selv for grønlandere der har boet i Danmark i mange år. En introduktion kunne kombineres med et relevant tilbud om danskundervisning, der lægger vægt på danske samfundsforhold.

En flerkulturel og tosproget projektkonsulent

Et tema der svæver over meget af projektet og slår tydeligt igennem, når det kommer til metodiske udfordringer, er betydningen af, at målgruppen er motiveret for at modtage tilbuddet. Dermed stilles også et spørgsmål, om - og hvordan - de mennesker som projektet søger at nå, kan motiveres.

Projektet tilhører den kategori af projekter, som er initieret af professionelle politikere og beslutningstagere i de offentlige forvaltninger, og som drives af professionelle og semiprofessionelle behandlere, lærere, konsulenter etc. Altså et top-down initieret projekt for udsatte grønlandere. En generel svaghed ved et top-styret sprogprojekt, der henvender sig til socialt udsatte eller marginaliserede grupper, kan være, at det er de brugere der mestrer sproget bedst, der kommer til at bestemme projektets retning, frem for de der ikke har magt over sproget.

Det blev tydeligt i visse projektsammenhænge, hvor projektet løb panden mod nogle af systemet mure – fx da undervisningsstedet i København blev flyttet til Kofoeds Skole på grund af ringe fremmøde i Naapiffik. Men projektet har alligevel i et vist omfang fået gruppen af socialt udsatte grønlandere i tale. Projektet har haft viljen til at tage udgangspunkt i brugernes behov og motivation, og har haft den forudsætning at brugere selv må udtrykke ønske om at modtage undervisning, og at undervisningen bør finde sted i et regi hvor brugerne føler sig trygge.

Projektets intention om at skabe kontakt til målgruppen er lykkedes langt hen ad vejen via den metodiske tilgang, hvor en flerkulturel og tosproget projektkonsulent, har haft en medierende funktion mellem system og bruger. Samme sprogkonsulent har medvirket i projektets design, research, opsøgende arbejde, brugerevalueringer og i den løbende proces. Det har måske ikke 'vendt kajakken' helt, men har dog i væsentlig grad været metodisk vellykket, har fungeret som en vigtig mediator og har været en modvægt til nogle af de mest almindeligt forekommende vanskeligheder i top-down initierede projekter.

Epilog

Under overskriften "Grønlandernes danske sprog", har en bruger³⁶ fra Naapiffik formuleret nogle ønsker og forventninger til en danskundervisning for grønlandere. Vi lader hans ord blive de sidste i denne rapport:

"Det danske sprog er landets hovedsprog. Danskundskab er sprogbrug på forskellige niveauer og på forskellige dialekter. Man lærer det med tiden.

Her i Danmark har herboende grønlandere vidt forskellige kundskaber på dansk og på udenlandske sprog.

Kundskaber får man, når man lærer sproget. Kundskaber opnår man gennem praktisk sprogbrug, gennem medier – f.eks. fjernsyn, radio, IT og aviser, på arbejdspladser, gennem integration, under uddannelse og gennem undervisning.

Så det er vigtigt at kunne sproget, når man bor i Danmark, og det er vores vigtigste værktøj: Talesproget og skriftsproget!

Danskundskab eller dansk sprogbrug er en oversættelse af, hvad der foregår i grønlanderens hjerne. Det kan være meget svært for grønlandereren at oversætte helheden og forstå det hele!

Der findes masser af oplysning og formularer overalt, der både skal læses og udfyldes i dagligdagen! Så sproget er ikke nemt, hvis man ikke bruger det, hjernen er redskab til at forstå det, og tungen er redskab til at udtrykke det!

Sproget er redskabet blandt mennesker til at kommunikere med hinanden, og der er elektronisk kommunikation i dagligdagen. Der skal flere relationer til og mere opmærksomhed blandt mennesker, før man bliver dygtigere til dansk indenfor de udsatte områder.

En bedre danskundervisning vil også mindske belastningen på det offentlige system, og man vil opnå forbedrede forhold gennem dygtiggørelse. Denne dygtiggørelse sker bedst indenfor de grønlandske institutioner, f.eks. på kur-

³⁶ Pavia Mörch, april 2006

ser eller på projekter med formål for oplæring af sprogbrug og kommunikation + undervisningsmidler!

Der skal laves lærebogsmateriale med lydskrift for at gøre det nemmere for kursisterne. Der skal også være en grønlandsk udgave af bistandsloven, fordi den er for svær på dansk. Det vil også gøre arbejdet meget nemmere for sagsbehandlerne. Det vil også forbedre mulighederne for at grønlanderne kan give svar på problemerne. Problemerne skal løses i gensidighed, de kan ikke løses i envejs kommunikation!

Læringsmidler skal opbygges på grønlandske betingelser! Læringsmidlerne skal være på dansk!”

Litteraturliste

- Bech-Jørgensen, Birte (2001) "Nye tider og usædvanlige fællesskaber", Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation; Aalborg Universitet ID. Gyldendal, 2001.
- Bekendtgørelse af lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl. nr. 259 af 18/03/2006
- Benjaminsen, Lars, Christensen Ivan og Sørensen Mette-Lise (2005) "Etablering og status for projekterne under de fire delindsatsområder - Evaluering af puljen til socialt udsatte grupper i de seks største byer - delrapport I", Arbejdsrapport 4: 2005 Forskningsafdelingen for Socialpolitik og Velfærdsydelse, Socialforskningsinstituttets arbejdsrapporter.
- Bie, Charlotte og Skadhauge, Jette (2005) "Undervisning af traumatiserede flygtninge og indvandrere – Dansk som andetsprog med et rehabiliterende perspektiv", Ministeriet for Flygtninge Indvandrere og Integration.
- Boeskov, Signe og Olsen, Nana Folke (2006) "Små skridt – store forandringer – En undersøgelse af hjemløshed i gruppen af grønlandere i København", Center for Kulturanalyse, Københavns Universitet.
- Bryld, Tine, Olsen, Lisbeth og Lund, Kim (2004) "At komme herfra og videre – en rapport om beboerrådgivningen i Christiania", Beboerrådgivningen HoV.
- Chemnitz, Laila (2001) "Grønlandske uddannelsessøgende på videregående uddannelse i Danmark - En interviewundersøgelse", Speciale, Institut for Eskimologi, Københavns Universitet, 2001.
- "Den Store Danske Encyklopædi på cd-rom", baseret på Den Store Danske Encyklopædi bind 1-20 (1994-2001) samt Supplementsbind (2002). Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S 2004.
- Engberg, Nuka Lyng. opsøgende konsulent i Århus Kommune, udateret notat.
- Eriksen, Thomas Hylland og Torunn Arntsen Sørheim (2001) "Kulturforskelle. Kultur møder i praksis". Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København.
- Familie- og Arbejdsmarkedsudvalget i Københavns Kommune (2003) "Styrkelse af social indsats for udsatte grønlandere", vedtaget den 15. januar 2003.
- Gimbel, Jørgen og Holmen, Anne (1999) "Ambiguity in Greenlandic Language Education i: Albrechtsen, Dorte m.fl.: "Perspectives on Foreign and Second Language Pedagogy", Odense University Press, 1999. (Odense University Studies in Linguistics; vol. 10)

- Hegstrup, Casper Bach, m.fl. (2006) Grønlandernes tilknytning til det danske arbejdsmarked - En undersøgelse om grønlandernes kulturelle bagage, 4. semester projekt, Humanistisk basis, Roskilde Universitet.
- Jensen, Trine Kit (2006) "I Esbjerg bryder de isen" LVU fagbladet nr. 5 2006, Landsforbundet af Voksen- og Ungdomsundervisere.
- Kristensen, Jacob (2005) "Hjælp Rådgivning Vidensformidling". "Sundhed". "Arbejde Aktivering Undervisning". "Bolig". "Væresteder og Værtshuse". 5 notater fra "Projekt Grønlandere i København".
- Kristensen, Jakob (2005) "Koordineret helhedstænkning af indsats for socialt udsatte grønlandere – projektevaluering", Det Grønlandske Hus
- Kristjánsdóttir, Bergthóra S. (2004), "Unge grønlanderes tosprogethed - sprogpolitisk ambivalens", Sprogforum nr. 29, 2004.
- Launsø og Riper (2005) "Forskning om og med mennesker – Forskningstyper og forskningsmetoder i samfundsudviklingen" Nyt Nordisk Forlag.
- Lund, Naja A. og Nathanielsen, Naaja H (2000) "Undersøgelse af sprogbrug og holdninger blandt grønlandske studerende", Dansk Polarcenter 2000.
- "...men ordet", Sprogpolitisk redegørelse, (2001) Oqaatsinut politikissamik nas-suaasiornissamik suleqatigiit, Arbejdsgruppen for sprogpolitisk redegørelse
- Odense Kommunes Kultur- og Socialforvaltning og Det Grønlandske Hus i Odense (2005) "Grønlanderes sociale vilkår på Fyn".
- Olsen, Kurt (2004) "Grønlanderafdelingen" Årsskrift 2004, Kofoeds Skole.
- Oxford Research AIS (2001) "Evaluering af bofællesskabet Projekt Nanoq på Sundholm".
- Oxford Research og Konsulentkompagniet (2002) "Evaluering af Kofoeds Skoles grønlanderarbejde"
- "Projekt Koordineret Helhedstænkning af Indsats for Socialt Udsatte Grønlandere" (2003) et projekt forvaltet af Det Grønlandske Hus i samarbejde med Københavns Kommune, Kofoeds Skole, Væksthuset og Frederiksberg Centeret.
- Rambøll Management (2005) "Styrket indsats i undervisningen af traumatiserede flygtninge og indvandrere".
- Socialministeriet (2002) "Hvidbog om socialt udsatte grønlandere i Danmark".
- Socialt Udviklingscenter (2003) "Fremtidige indsatsområder overfor socialt udsatte grønlandere i Danmark".

Stork, Naja Kleist (2007) ”Hvilke faktorer er medvirkende til at vold i grønlandske familier er særligt udbredt”, opgave i pædagogisk sociologi på Danmarks Pædagogiske Universitet i København.

Togeby, Lise (2002) ”Grønlændere i Danmark – en overset minoritet”, Århus Universitetsforlag.

Udsat nummer 7, 3. årgang, marts 2006, Temanummer om Socialt Udsatte Grønlændere i Danmark, Videns- og Formidlingscenter for Socialt Udsatte

Bilag: Brugerevalueringsskema

Brugerne i projektet har igennem hele forløbet gennemført både skriftlige og mundtlige evalueringer af undervisningstilbudet. I de skriftlige evalueringer udfyldte brugerne dette spørgeskema:

Navn
Sted
Dato
1. På en skala fra 1 til 10: Hvor glad er du for at deltage i danskundervisningen?
2. Hvad er godt ved at deltage?
3. Hvad er skidt ved at deltage?
4. På en skala fra 1 til 10: Hvordan er dine forventninger til undervisningen opfyldt?
5. Forklar hvordan?
6. På en skala fra 1 til 10: Hvor meget indflydelse synes du, du har på undervisningen?
7. Forklar hvordan?
8. På en skala fra 1 til 10: Hvor meget synes du, du bidrager i undervisningssituationen?
9. Forklar hvordan?
10. På en skal fra 1 til 10: Synes du undervisningen har fået dig til at tale mere dansk?
11. Hvor taler du dansk og med hvem?
12. Er du testet med en modultest? Ja? Nej?
13. Hvis ja: med hvilket resultat:?
14. På en skal fra 1 til 10: Er din viden om danske forhold forbedret?
15. Forklar hvordan?
16. Har du planer om yderligere uddannelse? Ja? Nej?
17. Hvis ja: Hvilke?
Tak fordi du svarede på spørgsmålene og hjalp os med at gøre undervisningen bedre

Brugerne har været gode til at svare på evalueringsskemaerne, det har dog i nogle tilfælde været nødvendigt med lidt hjælp med at forklare, hvad der blev spurgt om.

Bilag: Lov 375

Bekendtgørelse af lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl.

Herved bekendtgøres lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl., jf. lov nr. 375 af 28. maj 2003 med de ændringer, der følger af § 4 i lov nr. 1380 af 20. december 2004 og § 1 i lov nr. 402 af 1. juni 2005. Den bekendtgjorte lovtekst indeholder ikke de ændringer, der følger af § 13 i lov nr. 523 af 24. juni 2005, da loven endnu ikke er trådt i kraft.

Kapitel 1

Formål og målgruppe

§ 1. Formålet med uddannelse i dansk som andetsprog (danskuddannelse) er at bidrage til, at voksne udlændinge med udgangspunkt i deres individuelle forudsætninger og integrationsmål opnår nødvendige dansksproglige kompetencer og viden om kultur- og samfundsforhold i Danmark, så de kan blive deltagende og ydende medborgere på lige fod med samfundets øvrige borgere.

Stk. 2. Danskuddannelse skal bidrage til, at voksne udlændinge så hurtigt som muligt efter at have fået opholdstilladelse i Danmark tilegner sig færdigheder i at forstå og anvende det danske sprog og opnå kendskab til det danske arbejdsmarked, så de herved får mulighed for at komme i beskæftigelse og bliver i stand til at forsørge sig selv.

Stk. 3. Danskuddannelse skal endvidere fremme voksne udlændinges aktive brug af det danske sprog samt bidrage til, at de opnår almene kundskaber og færdigheder, som er relevante i forhold til arbejde og uddannelse samt livet som medborger i et demokratisk samfund.

§ 2. Kommunalbestyrelsen tilbyder voksne udlændinge, der bor og er folkeregistreret i kommunen, danskuddannelse, jf. § 3. Tilbuddet omfatter danskuddannelse i op til 3 år efter det tidspunkt, hvor udlændingen første gang kan påbegynde danskuddannelse, som tilbydes den pågældende af kommunalbestyrelsen, jf. dog stk. 5.

Stk. 2. Tilbuddet om danskuddannelse gives til udlændinge, der er fyldt 18 år og har opholdstilladelse i Danmark eller efter den gældende lovgivning har ret til at opholde sig i Danmark uden opholdstilladelse.

Stk. 3. Udlændinge under 18 år, der opfylder betingelserne i stk. 2, kan deltage i danskuddannelse, når kommunalbestyrelsen ikke anser det for muligt eller rimeligt at henvise dem til andet relevant undervisningstilbud.

Stk. 4. Følgende grupper af danske statsborgere sidestilles med udlændinge, jf. stk. 1:

- 1) Herboende grønlændere og færingere over 18 år, som af særlige grunde ikke behersker det danske sprog i et sådant omfang, at de kan fungere i det danske samfund.
- 2) Danske statsborgere over 18 år, der på grund af langvarigt ophold i udlandet ikke behersker det danske sprog i et sådant omfang, at de kan fungere i det danske samfund, herunder personer, der er født af danske forældre med bopæl i udlandet.

Stk. 5. Kommunalbestyrelsen tilbyder udlændinge, som på grund af sygdom, barsel m.v. eller på grund af ustøttet fuldtidsbeskæftigelse i en periode ikke har haft mulig-

hed for at benytte sig af tilbuddet efter stk. 1 inden for 3 år, danskuddannelse i en periode svarende til det tidsrum, hvor de har været afskåret fra at benytte sig af tilbuddet.

Stk. 6. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at udlændinge, som ikke har påbegyndt eller afsluttet danskuddannelsen i løbet af den treårige periode, jf. stk. 1, fortsat skal have tilbud om danskuddannelse.

Kapitel 2

Danskuddannelsernes struktur, indhold og tilrettelæggelse

§ 3. Danskuddannelsen efter § 2, stk. 1, indeholder undervisning i dansk sprog og kultur- og samfundsforhold i Danmark. I uddannelsen kan indgå praktik i privat eller offentlig virksomhed.

Stk. 2. Tilbuddet efter § 2, stk. 1, omfatter en af de følgende tre danskuddannelser: Danskuddannelse 1, Danskuddannelse 2 og Danskuddannelse 3.

Stk. 3. Danskuddannelse 1 tilrettelægges for kursister med ingen eller ringe skolebaggrund, som ikke har lært at læse og skrive på deres modersmål.

Stk. 4. Danskuddannelse 2 tilrettelægges for kursister, som normalt har en kort skole- og uddannelsesbaggrund fra hjemlandet og må forventes at have en forholdsvis langsom indlæring af dansk som andetsprog.

Stk. 5. Danskuddannelse 3 tilrettelægges for kursister, som normalt har en mellem-lang eller lang skole- og uddannelsesbaggrund fra hjemlandet og må forventes at have en forholdsvis hurtig indlæring af dansk som andetsprog.

Stk. 6. Danskuddannelsen opdeles i moduler med klare mål. Optagelse på et modul, bortset fra optagelse på det første modul, forudsætter, at målene for det forrige modul er nået.

Stk. 7. Uddannelserne tilrettelægges fleksibelt med hensyn til tid, sted og indhold for at fremme samspillet med kursistens beskæftigelse, aktivering eller uddannelse.

Stk. 8. Danskuddannelserne skal tilrettelægges således, at det er muligt at følge undervisningen uden for normal arbejdstid.

Stk. 9. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration fastsætter regler om de i stk. 2 nævnte danskuddannelser.

§ 4. Hver af de tre danskuddannelser, jf. § 3, stk. 2, har et omfang, der svarer til 1,2 års heltidsuddannelse.

Stk. 2. Danskuddannelsen tilrettelægges, så det er muligt at gennemføre uddannelsen inden for en tidsramme på 3 år.

§ 5. For udlændinge, der er omfattet af integrationsloven, skal danskuddannelse kunne påbegyndes senest en måned efter, at kommunalbestyrelsen har overtaget ansvaret for den pågældende, jf. dog stk. 3.

Stk. 2. For udlændinge, der ikke er omfattet af integrationsloven, skal danskuddannelse kunne påbegyndes senest en måned efter, at den pågældende har ansøgt kommunalbestyrelsen om deltagelse i danskuddannelse eller er blevet henvist til uddannelsen som led i aktivering.

Stk. 3. For udlændinge, som efter meddelelse af opholdstilladelse i medfør af udlændingelovens § 7, stk. 1 eller 2, eller §§ 9 b, 9 c eller 9 e har modtaget undervisning i dansk sprog og danske kultur- og samfundsforhold hos indkvarteringsoperatøren, jf.

udlændingelovens § 42 f, stk. 7, jf. § 42 a, stk. 5, videreføres danskuddannelsen af kommunalbestyrelsen, umiddelbart efter at kommunalbestyrelsen har overtaget ansvaret for den pågældende og folkeregistrering i kommunen har fundet sted.

Stk. 4. Kursisterne skal aktivt følge det planlagte uddannelsesforløb. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration kan fastsætte nærmere regler om fravær og udelukkelse fra uddannelsen på grund af fravær eller af andre grunde.

Stk. 5. Til udlændinge omfattet af integrationsloven, som ikke har bestået en afsluttende prøve, udstedes i forbindelse med undervisningens afslutning et bevis for aktiv deltagelse, såfremt betingelserne er opfyldt herfor. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration kan fastsætte nærmere regler om betingelserne for udstedelse af bevis for aktiv deltagelse.

§ 6. Optagelse til danskuddannelse sker efter henvisning fra kommunalbestyrelsen i bopælskommunen eller arbejdsformidlingen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen i bopælskommunen skal efterkomme et ønske om henvisning til danskuddannelse hos en bestemt udbyder fra selvforsørgende udlændinge, der ikke modtager aktiveringstilbud fra det offentlige, såfremt udgifterne for deltagelse i uddannelsen hos den pågældende udbyder ikke overstiger den vejledende modultakst, jf. § 13, stk. 3.

Stk. 3. Indplacering på danskuddannelse og modul foretages af udbyderen, jf. § 10, stk. 1, på grundlag af en pædagogisk vurdering af den enkelte udlændings forudsætninger og mål med uddannelsen.

Stk. 4. Indplacering på danskuddannelse og modul af udlændinge, som efter meddelelse af opholdstilladelse i medfør af udlændingelovens § 7, stk. 1 eller 2, eller §§ 9 b, 9 c eller 9 e skal modtage undervisning i dansk sprog og danske kultur- og samfundsforhold hos indkvarteringsoperatøren, jf. udlændingelovens § 42 f, stk. 7, jf. § 42 a, stk. 5, sker i forbindelse med undervisningens iværksættelse i henhold til stk. 3 på foranledning af den kommunalbestyrelse, som skal overtage ansvaret for den pågældende udlænding. Har visitering til en kommune ikke fundet sted, når undervisningen iværksættes, foretager indkvarteringsoperatøren en foreløbig indplacering på danskuddannelse og modul i henhold til stk. 3.

Stk. 5. Udbydere af danskuddannelse skal vejlede kursisterne om uddannelsernes gennemførelse.

Stk. 6. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration kan fastsætte nærmere regler om de i stk. 1-5 nævnte forhold.

§ 7. Kommunalbestyrelsen følger løbende uddannelsens forløb og resultater for den enkelte kursist på baggrund af indberetninger fra udbyderne om den pågældendes dansksproglige udvikling og aktive deltagelse i uddannelsen.

§ 8. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at udlændinge bosat i kommunen, der er omfattet af denne lov, orienteres om uddannelsestilbuddet efter § 2, stk. 1.

Kapitel 3

Prøver

§ 9. Danskuddannelse 1 og Danskuddannelse 2 afsluttes med henholdsvis Prøve i Dansk 1 og Prøve i Dansk 2. Danskuddannelse 3 afsluttes med prøver på to niveauer, henholdsvis Prøve i Dansk 3 og Studieprøven.

Stk. 2. Personer, der ikke har været tilmeldt undervisningen på et modul, der fører frem til en af de i stk. 1 nævnte prøver, kan indstille sig til prøven som selvstuderende.

Stk. 3. Udbyderne af danskuddannelse evaluerer kursisternes sprogtilegnelse undervejs i uddannelsesforløbet, herunder ved overgang mellem de enkelte moduler.

Stk. 4. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration fastsætter regler om prøver og anden evaluering, om hvilke udbydere der kan afholde prøver, om udstedelse af prøve- og kursusbeviser, om tilsynet med prøver, om honorering af og befordringsgodtgørelse til medlemmer af opgavekommissionen og beskikkede censorer og om afholdelse af prøver i udlandet eller på Færøerne og i Grønland, herunder om, at udgifterne ved afholdelse af prøver i udlandet eller på Færøerne og i Grønland helt eller delvist påhviler prøvedeltageren.

Kapitel 4

Udbydere af danskuddannelse

§ 10. Danskuddannelserne udbydes af

- 1) kommunale sprogcentre,
- 2) andre offentlige uddannelsesinstitutioner eller uddannelsesinstitutioner godkendt af det offentlige,
- 3) private sprogcentre og
- 4) andre private udbydere, når uddannelsen tilbydes udlændinge som led i aktivering eller beskæftigelse på en privat eller offentlig virksomhed.

Stk. 2. Et sprogcenter skal udbyde mindst to af de tre danskuddannelser, jf. § 3, stk. 2. Øvrige udbydere, jf. stk. 1, nr. 2 og 4, kan udbyde en eller flere af de tre danskuddannelser eller enkelte af uddannelsernes moduler.

Stk. 3. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration fastsætter nærmere regler om udbuddet og udbyderne.

§ 11. Kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at danskuddannelserne gennemføres efter reglerne i denne lov.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan træffe aftale med en anden kommunalbestyrelse eller et kommunalt fællesskab om overdragelse af ansvaret efter stk. 1.

§ 12. Kursisterne hos de enkelte udbydere har ret til at danne et kursistråd efter regler fastsat af ministeren for flygtninge, indvandrere og integration.

Kapitel 5

Finansiering m.v.

§ 13. Kommunalbestyrelsen afholder udgifterne til danskuddannelse af udlændinge, der bor i kommunen, jf. dog §§ 14 og 15.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen yder tilskud til udbydere af danskuddannelse efter takster pr. modul.

Stk. 3. Der fastsættes vejledende takster pr. modul på de årlige finanslove. Taksten kan kun udbetales én gang pr. modul, medmindre der foreligger særlige omstændigheder.

Stk. 4. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration fastsætter nærmere regler om afregning mellem kommunalbestyrelse og udbyder, om takster efter stk. 2 og 3 og om udbetaling af takster.

§ 14. Uddannelsen er vederlagsfri for udlændinge omfattet af integrationsloven.

Stk. 2. Efter regler fastsat af ministeren for flygtninge, indvandrere og integration kan der afkræves selvforsørgende kursister, som ikke er omfattet af integrationsloven, gebyr for deltagelse i danskuddannelse. Der vil herunder kunne fastsættes regler om forskellige gebyrsatser afhængigt af personkredsen.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen tilbyder danske statsborgere med mangelfulde dansk-kundskaber, som ikke er omfattet af reglerne i § 2, stk. 4, danskuddannelse mod betaling af udgifterne forbundet med uddannelsen. Kommunalbestyrelsen kan give fuldt eller delvist tilskud hertil.

Stk. 4. Efter regler fastsat af ministeren for flygtninge, indvandrere og integration kan der opkræves et gebyr hos personer, der indstiller sig til en afsluttende prøve, jf. § 9, stk. 1, uden at være tilmeldt undervisningen på det modul, der fører frem til prøven.

§ 15. Staten yder tilskud til kommunalbestyrelsens udgifter til danskuddannelse af kursister, som ikke er omfattet af integrationsloven eller henvist til danskuddannelse af arbejdsformidlingen som led i aktivering.

Stk. 2. Tilskuddet efter stk. 1 udgør 33 kr. pr. skemalagt undervisningslektion. Beløbet er fastsat i 2003-pris- og lønniveau og reguleres fra og med 2004 én gang årligt med satsreguleringsprocenten efter lov om en satsreguleringsprocent.

Stk. 3. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration kan fastsætte nærmere regler om opgørelse af antallet af skemalagte undervisningslektioner. Socialministeren fastsætter efter forhandling med ministeren for flygtninge, indvandrere og integration nærmere regler om udbetaling og opgørelse af tilskud, anvisning af tilskud, regnskabsaflæggelse og revision.

Kapitel 6

Andre bestemmelser

§ 16. Lærere, der varetager danskuddannelse, skal have de nødvendige faglige og pædagogiske forudsætninger for at undervise voksne udlændinge.

Stk. 2. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration fastsætter regler om læreres kvalifikationer.

§ 17. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration kan fravige reglerne i §§ 3, 4, 9 og 10, i det omfang det anses for hensigtsmæssigt for at fremme forsøgs- og udviklingsarbejde inden for lovens område.

§ 18. Kommunalbestyrelsen og udbyderne skal tilvejebringe og meddele ministeren for flygtninge, indvandrere og integration de oplysninger, herunder statistiske oplysninger, som denne måtte forlange om danskuddannelserne. Ministeren for flygtninge,

indvandrere og integration kan fastsætte regler herom, herunder om i hvilken form oplysningerne skal gives.

Stk. 2. Kommunalbestyrelserne kan indhente de oplysninger fra udbydere, der er nødvendige for at varetage deres opgaver efter denne lov.

Stk. 3. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration kan fastsætte regler om udbydernes indhentning, registrering og videregivelse af kursisters personnumre, herunder om i hvilken form oplysningerne skal gives.

§ 19. Udbydere kan efter aftale med en kommunalbestyrelse varetage andre integrationsopgaver end danskuddannelse efter denne lov, herunder formidling af praktikforløb og job til kursister. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration kan fastsætte nærmere regler herom, herunder om at udbydere af danskuddannelse kan tilbyde undervisning i andre fag end dansk som led i integrationsindsatsen.

§ 20. Klage over lærers og censors afgørelser i forbindelse med prøver samt klage over forhold i forbindelse med prøveforløbet kan af prøvedeltageren indbringes for den prøveafholdende udbyder, der efter regler fastsat i medfør af § 9, stk. 4, er godkendt til at afholde prøver.

Stk. 2. Den prøveafholdende udbyders afgørelser efter stk. 1 kan indbringes for ministeren for flygtninge, indvandrere og integration.

Stk. 3. Ministeren for flygtninge, indvandrere og integration fastsætter nærmere regler om klagefrister og klagebehandling.

Kapitel 7

Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser

§ 21. Loven træder i kraft den 1. januar 2004.

Stk. 2. Lov om undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge m.fl. og sprogcentre, jf. lovbekendtgørelse nr. 975 af 25. oktober 2000, og lov nr. 423 af 31. maj 2000 om tilskud til undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge m.fl. ophæves med virkning fra den 1. januar 2004.

Stk. 3. Udlændinge, som har modtaget undervisning indtil den 1. januar 2004, kan afslutte et påbegyndt uddannelsesforløb inden for en periode på højst 3 år fra den 1. januar 2004, jf. § 2, stk. 1, 2. pkt.

Stk. 4. § 15 har ikke virkning efter den 31. december 2006.

§ 22. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Lov nr. 1380 af 20. december 2004 indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelse:

§ 7

Loven træder i kraft den 1. januar 2005.

Lov nr. 402 af 1. juni 2005 indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelse:

§ 4

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. juli 2005.

Stk. 2. (Udeladt).

Lov nr. 523 af 24. juni 2005 indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelse:

§ 23

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. januar 2007.

Stk. 2. (Udeladt).

Stk. 3. (Udeladt).

Stk. 4. (Udeladt).

Stk. 5. (Udeladt).

Stk. 6. (Udeladt).

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, den 18. marts 2006

Rikke Hvilshøj